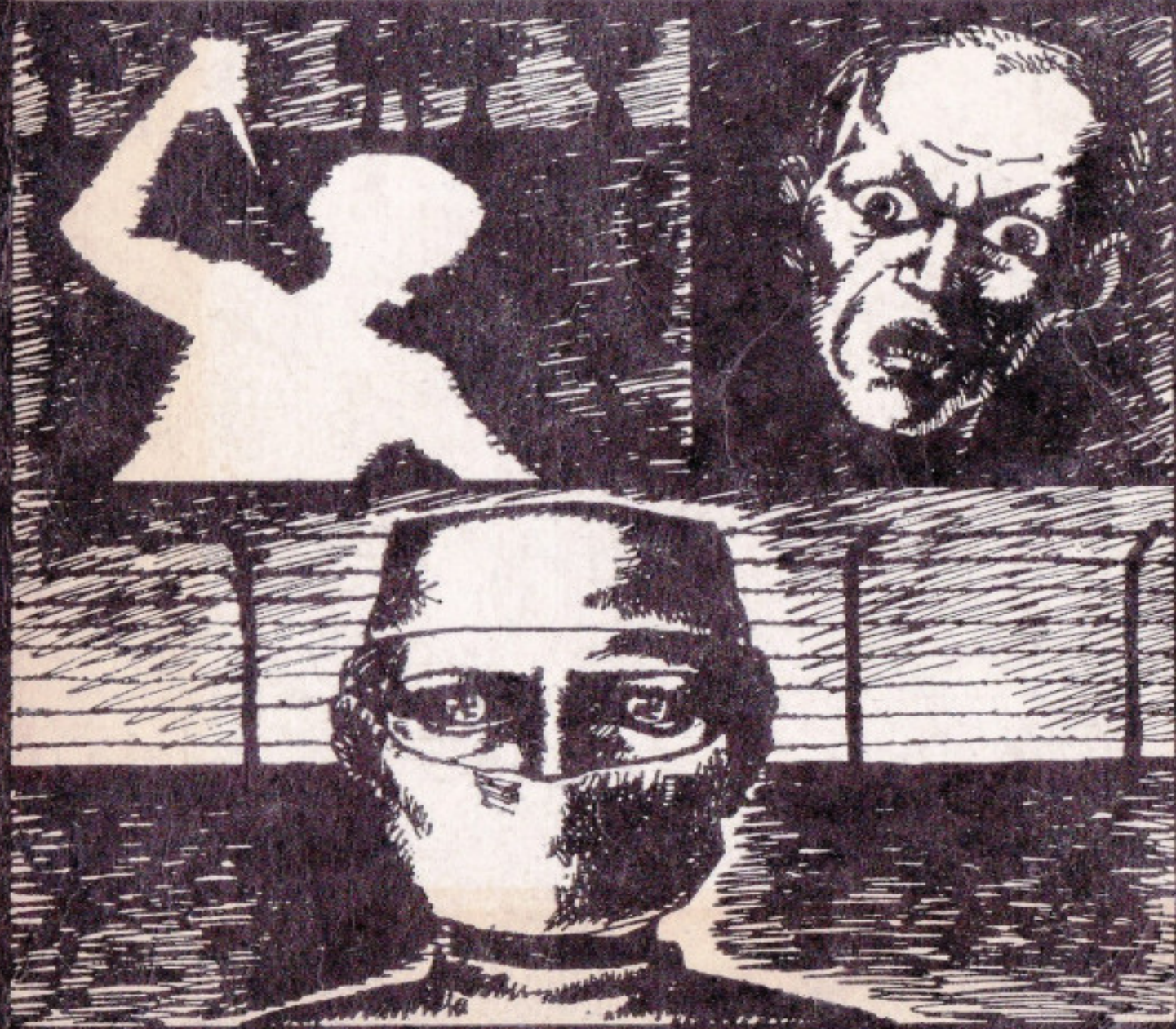

ФРИДРИХ ДЮРЕНМАТ

ОБЕЩАНИЕТО ПОДОЗРЕНИЕТО

„Христо Г. Данов“ Пловдив

ФРИДРИХ ДЮРЕНМАТ ОБЕЩАНИЕТО

Превод: Георги Георгиев

chitanka.info

НА ЛАЗАР ВЕКСЛЕР — ШЕФА,
И ЛАДИСЛАВ ВАЙДА — РЕЖИСЬОРА

През март тази година трябваше да изнеса беседа пред дружеството „Андреас Дахинден“ в Хур за изкуството да пишеш криминални романи. Пристигнах с влака едва привечер, над града бяха надвиснали облаци и се носеше тъжна снежна виелица, а на всичко отгоре имаше голяма поледица. Беседата се състоя в залата на Търговския съюз. Беше слабо посетена, тъй като по същото време в салона на гимназията Емил Щайгер, четеше лекция за късния Гьоте. Нито аз, нито който и да било друг изпадна в настроение и много местни хора напуснаха залата, преди да бях завършил беседата си. След като размених по няколко думи с някои от членовете на ръководството, с двама-трима гимназиални учители, които също биха слушали по-охотно за късния Гьоте, както и с една благодетелна дама, почетна председателка на Съюза на източношвейцарските домашни прислужници, аз си получих хонорара и пътните разноски и се оттеглих в хотел „Щайнбок“ близо до гарата, където ми бе запазена стая. Но и тук пустота. Освен един немски стопански вестник и един стар брой „Велтвохе“ нямаше нищо за четене, тишината в хотела беше нечовешка, за спане не можех и да помисля от страх, че няма да мога повече да се събудя. Нощта беше безкрайна, призрачна. Навън бе престанало да вали, всичко беше замряло, уличните лампи не се полюшваха вече, вятърът бе утихнал, никакъв човек, какво животно, нищо, само откъм гарата отекна някакъв звук, идващ сякаш от оня свят. Отидох в бара, за да изпия още едно уиски. Освен възрастната барманка заварих там и един господин, който ми се представи още щом седнах. Това беше д-р Х., бившият комендант на цюрихската кантонална полиция, голям и тежък човек, облечен старомодно, със златна верижка за часовник, напреко на жилетката, което днес много рядко се среща. Въпреки годините четинестите му коси бяха още черни, а мустаците рунтави. Той седеше на едно от високите столчета на бара, пиеше червено вино, пушеше пура „Баианос“ и се обръщаше към жената на бара на име. Говореше високо и жестикулираше енергично, непринуден човек, който едновременно ме привличаше и отблъскваше. Когато наближи три часът и след първата чашка „Джони

Уокър“ бяха последвали още четири, той си предложи услугите да ме закара на следващата сутрин със своя „Опел капитен“ в Цюрих. Тъй като познавах само бегло околностите на Хур и изобщо тази част на Швейцария, приех поканата. Д-р Х. беше дошъл в Граубюнден като член на някаква федерална комисия и възпрян от лошото време, също бе присъствувал на моята беседа, но не спомена нищо за нея, само каза между другото:

— Вие сте твърде непохватен оратор.

На другата сутрин тръгнахме на път. За да мога все пак малко да поспя, бях взел на разсъмване два медомина и бях като вцепенен. Въпреки че денят беше настъпил отдавна, все още не беше се развиделило както трябва. Някъде блестеше късче метално небе. Иначе всичко беше покрито с облаци, които се носеха тежко, лениво; все още натежали от сняг; зимата сякаш не искаше да напусне тази част на страната. Градът беше обграден от планини, които обаче съвсем не изглеждаха величествени, а по-скоро приличаха на купища пръст, сякаш там е бил изкопан огромен гроб. Самият Хур е каменен, сив, с големи административни сгради. Видя ми се невероятно тук да расте грозде. Опитахме се да проникнем в стария град, но тежката кола се обърка и попаднахме в тесни задънени и еднопосочни улици. Наложих се да правим трудни маневри на заден ход, за да се измъкнем от лабиринта от къщи. На всичко отгоре паважът беше заледен, така че ние се зарадвахме, когато най-после оставихме града зад себе си, макар че всъщност не бях успял да видя нищо от тази стара епископска резиденция. Излизането ни от града приличаше на бягство. Аз дремех, натежал и уморен. Като призрачно видение в ниско надвисналите облаци покрай нас се носеше покрита със сняг долина, вкочанена от студа. Не знам колко трая всичко това. По-късно минахме предпазливо през едно по-голямо село, може би градче, когато изведнъж се показва слънцето и всичко засия в такава могъща и ослепителна светлина, че снегът по полето почна да се топи. От земята се вдигна бяла мъгла, която странно се разпростря върху заснежените полета и отново закри долината от погледа ми. Всичко беше като кошмар, като зла магия, сякаш никога не трябваше да опозная този край и тези планини. Отново ме налегна умората, към това се прибави и неприятното тракане на чакъла, с който бе посипано шосето; при един мост колата леко се занесе. След това се разминахме с един военен транспорт.

Предното стъкло толкова се измърси, че чистачките не можеха вече да го изтрият. Х. седеше навъсен до мен на кормилото, вгълбен в себе си, съсредоточил цялото си внимание върху трудния път. Съжалявах, че бях приел поканата, проклинах уискито и медомина. Но постепенно всичко почна да се оправя. Долината се показва отново, вече не така безлюдна. Навсякъде дворове, тук-таме малки фабрички, всичко чисто и бедничко, шосето вече беше без сняг и лед, само блестящо от влагата, но сигурно, така че можеше да се развие по-прилична скорост. Планините се бяха отдръпнали, не тегнеха вече над нас и ние спрахме при една бензиностанция.

Сградата правеше още от пръв поглед странно впечатление, може би защото контрастираше със своето спретнато швейцарско обкръжение. Беше мизерна, цялата прогизнала, вода се стичаше по стените. Половината от къщата беше каменна, другата половина представляваше плевня, чиято дървена стена откъм шосето беше облепена с реклами, очевидно отдавна, защото се бяха образували цели пластовете от налепени един върху друг рекламни плакати: „Тютюнните «Бурус» са пригодни и за модерните лули“, „Пийте канадско уиски“, „Ментови таблетки «Спорт»“, „Витамини“, „Млечен шоколад «Линд»“ и т. н. На страничната стена с огромни букви бе написано: „Гуми Пирели“. Двете бензинови колони се намираха на неравно, лошо павирано място пред каменната половина на сградата. Всичко изглеждаше занемарено въпреки слънцето, което сега грееше почти пронизващо, сърдито.

— Да слезем — каза бившият комендант на полицията и аз се подчиних, без да разбирам какво имаше пред вид, но се зарадвах, че ще изляза на чист въздух.

До отворената врата на каменна пейка седеше един стар човек. Той беше небръснат и немит, носеше светла куртка — мръсна и лекедисана, и тъмни, омазнени панталони, които навярно някога бяха принадлежали към някакъв смокинг. На краката си имаше стари пантофи. Беше се втренчил някъде с тъп поглед и отдалеко ме лъхна на ракия. Абсент. Паважът около каменната пейка беше покрит с угарки, които плуваха в локвичките от стопения сняг.

— Добър ден — каза комендантът, изведнъж смутен, както ми се стори. — Моля, напълнете резервоара. Супер. И изтрийте стъклата. — След това се обърна към мене: — Да влезем вътре.

Едва сега забелязах над единствения прозорец, който се виждаше от шосето, кръчмарска фирма — една червена тенекиена табела, а над вратата бе написано: „При Роза“. Влязохме в мръсен коридор, който вонеше на ракия и бира. Комендантът вървеше напред и отводи една дървена врата — очевидно познаваше обстановката. Заведението беше бедно и мрачно — няколко груби маси и пейки, по стените бяха налепени снимки на филмови звезди, изрязани от илюстрирани списания. Австрийското радио предаваше пазарните цени за Тирол, а зад тезгяха стоеше, едва видима, една мършава жена. Беше с пенъор, пушеше цигара и плакнеше чашите.

— Две кафета еспreso — поръча комендантът.

Жената се зае да изпълнява поръчката, а от съседната стая дойде една раздърпана келнерка, която изглеждаше на около тридесет години.

— Тя е на шестнадесет — промърмори комендантът.

Девојката ни сервира кафето. Беше облечена с черна пола и бяла, полуотворена блуза, под която нямаше нищо друго. Кожата ѝ беше немиа. Косите ѝ бяха руси, каквито навярно са били някога и косите на жената зад тезгяха, несресани.

— Благодаря, Анемари — каза комендантът и постави парите на масата.

Момичето също не отговори нищо, дори не благодари. Пиехме мълчаливо. Кафето беше ужасно. Комендантът запали една от своите „Баианос“. Австрийското радио беше преминало към нивото на реките, а момичето се бе затърлило в съседната стая, в която се белееше нещо — очевидно неоправено легло.

— Да вървим — каза комендантът.

Навън той плати, след като хвърли поглед към бензоколоната. Старецът бе налял бензин и бе изтрил стъклата.

— Друг път — каза комендантът на тръгване и отново ми направи впечатление неговото смущение.

А старецът и сега не отговори нищо, отново седна на своята пейка и се втрени нанякъде с тъп, угаснал поглед. Ала когато стигнахме до „Опел капитена“ и се обърнахме още веднъж, старецът сви ръцете си в юмруци, размаха ги и прошепна, изговаряйки думите отривисто и с озарено от безгранична вяра лице:

— Аз чакам, аз чакам, той ще дойде, ще дойде.

— Честно казано — започна д-р Х. по-късно, когато се готвехме да минем през Керенцкия проход — шосето отново се беше заледило, а под нас се простираше Валенското езеро — блестящо, студено, неприветливо; мен отново ме бе налегнала оловената умора на медомина, споменът за лютивия вкус на уискито, чувството, че се движа като насън без край и без цел, — честно казано, никога не съм имал високо мнение за криминалните романи и съжалявам, че и вие се занимавате с тях. Губене на време. Наистина това, което казахте във вчерашния си доклад, е приемливо. Откакто политиците така престъпно се оказват неспособни да се справят с положението — а аз най-добре мога да знам това, аз самият съм политик, националрат, както би трябвало да ви е известно (не ми беше известно, аз чувах гласа му някъде отдалеко, барикадиран зад моята сънливост, но внимателен като животно в бърлога), — хората се надяват, че поне полицията може да тури ред в света, макар че аз не мога да си представя по-жалка надежда. Но за съжаление с всички тези криминални истории се върши една съвсем друга измама. Нямам предвид дори това, че вашите престъпници получават своето наказание. Може би тази хубава приказка е необходима от морално гледище. Тя е една от лъжите, необходими за поддържане на държавата, както и благочестивата сентенция, че престъплението не си заслужавало труда — а за да узнаеш колко истина има в нея, е достатъчно само да хвърлиш поглед върху човешкото общество, — с всичко това съм готов да се съглася, макар и само от професионално гледище, защото всяка публика и всеки данъкоплатец има право на свои герои и на своя хепиенд и ние от полицията, и вие — пишещите братя, сме еднакво задължени да им ги доставяме. Не, аз се дразня по-скоро от развоя на действието във вашите романи. Тук измамата става съвсем прекалена и съвсем безсрамна. Вие изграждате действието логично; всичко става като при игра на шах — ето престъпника, ето жертвата, ето съучастника, ето облагодетелствувания; достатъчно е детективът да знае правилата на играта и да възпроизведе партията, и той вече е открил престъпника и е помогнал за възтържествуването на справедливостта. Тази фикция ме вбесява. С логика до истината може да се стигне само отчасти. При това, признавам, тъкмо ние от полицията сме принудени да действуваме логично, научно; но непредвидени пречки толкова често развалят играта ни, че обикновено

само чистото професионално щастие и случаят решават нашия успех. Или нашия неуспех. А във вашите романи случаят не играе никаква роля и ако нещо прилича на случай, вие веднага казвате, че била съдба и предопределение; вие, писателите, от край време жертвувате истината в угода на драматургичните правила. Пратете най-после тези правила по дяволите! Едно събитие не може да се решава като аритметическа задача дори само затова, защото ние никога не познаваме всички необходими факти, а само малко от тях, обикновено съвсем второстепенни. А и прекалено голяма роля играе случайното, непредвидимото, несъизмеримото. Нашите закони се основават само на вероятност, на статистика, а не на причинност и важат само за общото, но не за частното. Отделният случай не влиза в сметката. Нашите криминалистски методи са незадоволителни и колкото повече ги разработваме, толкова по-незадоволителни стават те всъщност. Но вас, писателите, това не ви интересува. Вие не се опитвате да си блъскате главата с една действителност, която винаги ни се изплъзва, а изграждате един свят, който трябва да бъде овладян. Този свят може да е свършен, може, но той е лъжа. Откажете се от свършенството, ако искате да стигнете до същността на нещата, до действителността, както подобава на мъже, иначе ще си стоите на едно място, заети с безполезни стилистични упражнения. Но сега на въпроса.

Тази сутрин вие се чудихте навярно на различни неща. Преди всичко на моите приказки, предполагам. Един бивш началник на цюрихската кантонална полиция би трябвало да има по-умерени възгледи, но аз съм стар и вече не си правя илюзии. Знам колко сме несвършени, колко сме безпомощни и колко лесно се заблуждаваме, но знам също, че въпреки това трябва да действуваме, дори рискувайки да действуваме погрешно.

Учудили сте се сигурно също и защо спрях преди малко на тази мизерна бензиностанция, и аз веднага ще ви го призная: жалката, пияна развалина, която ни наля бензин, беше най-способният ми служител. Аз може би разбирах нещо от своя занаят, но Матей беше гений, и то в по-голяма степен от който и да било от вашите детективи.

Историята се случи преди близо девет години — продължи Х., след като задмина един камион на компанията „Шел“. — Матей беше един от моите комисари или по-точно, един от моите старши лейтенанти, защото в кантоналната полиция са въведени военните

звания. Беше юрист като мене. Родом от Базел, той беше получил докторска степен в базелския университет и най-напред в известни кръгове, които влизаха в досег с него „професионално“, а след това и в нашите среди бе наречен „Матей Страшилището“. Той беше самотен човек, винаги грижливо облечен, сдържан, коректен, затворен, не пушеше, не пиеше, но владееше занаята си сурово и безпощадно, жънейки както омраза, така и успехи. Никога не можах да го разбера. Бях може би единственият, който го обичаше — защото аз изобщо обичам логичните хора, макар че липсата на чувство за хумор у него често ме дразнеше. Имаше изключителен ум, но беше станал безчувствен поради прекалено солидното устройство на нашата страна. Беше човек на организацията, който боравеше с полицейския апарат като със сметачна линейка. Не беше женен, изобщо никога не говореше за частния си живот, а може би и нямаше личен живот. В главата си нямаше нищо освен работата, която вършеше като криминалист от голяма класа, но без жар. Колкото упорито и неуморно да работеше, дейността му, изглежда, го отегчаваше, докато бе замесен в един случай, който го запали внезапно.

При това доктор Матей се намираще тогава на върха на своята кариера. В департамента бяха срещнали някакви трудности с него. Регирунгсратът трябваше тогава да мисли полека-лека за моето пенсиониране, а оттам — и за мой заместник. Всъщност можеше да става дума само за Матей. Но пред бъдещия избор възникваха пречки, които не бяха за пренебрегване. Първо, той не принадлежеше към никоя партия, второ, и персоналът сигурно щеше да посрещне зле избора му. От друга страна пък горе изпитваха неудобство да заобиколят такъв способен служител. Затова тъкмо навреме дойде молбата на йорданското правителство до федералното правителство да бъде изпратен в Аман един специалист, който да реорганизира тамошната полиция: Матей беше предложен от Цюрих и приет както от Берн, така и от Аман. Всички въздъхнаха с облекчение. Той също се радваше, че изборът е паднал на него, и не само професионално. Тогава той беше на петдесет години — малко пустинно слънце щеше да му действа добре. Той се радваше на заминаването, на полета над Алпите и Средиземно море и мислеше може би изобщо за окончателна раздяла, тъй като намекваше, че след това щял да отиде да живее при овдовялата си сестра в Дания — и тъкмо бе зает с

опразването на своето бюро в сградата на кантоналната полиция на „Казерненщрасе“ когато телефонът иззвъня.

Матей много трудно разбра обърканото съобщение — продължи комендантът своя разказ. — Звънеше един от старите му „клиенти“, амбулантен търговец, на име фон Гунтен, който се обаждаше от Мегендорф — малко селце близо до Цюрих. Всъщност Матей нямаше никакво желание да се заема с нов случай в последният си следобед на „Казерненщрасе“, толкова повече, че билетът за самолета вече му беше купен и той щеше да лети след три дни. Но аз отсъствах, бях на една конференция на полицейските началници, и щях да се върна от Берн едва привечер. Трябваше да се действа умело, една непредпазлива стъпка можеше да провали всичко. Матей нареди да го свържат с полицейския участък в Мегендорф. Беше към края на април, навън валеше пороен дъжд, пролетната буря беше стигнала вече и до града, но все още упорито тегнеше неприятната горещина, която не даваше на хората да дишат.

Обади се полицаят Ризен.

— Вали ли и в Мегендорф? — попита първо Матей сърдито, макар че знаеше предварително отговора, и лицето му стана още по-мрачно. След това нареди да следят незабелязано амбулантния търговец в „Еленът“ и окачи слушалката.

— Случило ли се е нещо? — любопитствува Фелер, който помагаше на началника си да опакова книгите. Трябваше да изнесат цяла библиотека, която се бе насъбрала постепенно.

— И в Мегендорф вали — отговори комисарят, — алармирайте оперативната група.

— Убийство?

— Идиотски дъжд! — промърмори Матей вместо отговор, равнодушен към обидения Фелер.

Но преди да се качи в колата при прокурора и лейтенант Хенци, които го чакаха нетърпеливо, той прелисти досието на фон Гунтен, който беше съден вече. За блудство с четиринадесетгодишно момиче.

Но дори заповедта да следят амбулантния търговец се оказа грешка, която по никой начин не можеше да се предвиди. Мегендорф представляваше малка община. Повечето жители бяха селяни, макар някои да работеха във фабриките долу в долината или в близката тухларница. Наистина имаше и неколцина „хора от града“, които

живееха тук на село, двама-трима архитекти, един скулптор от класицистичното направление, но те не играеха никаква роля в селото. Всички се познаваха, а повечето бяха и роднини. Селото се намираше в конфликт с града, макар и не официално, но тайно, защото горите около Мегендорф принадлежаха на града, факт, който никой истински мегендорфец не признаваше. Навремето това бе създавало много грижи на горското управление. То именно бе настояло и издействувало преди години в Мегендорф да бъде открит полицейски участък, към което се прибавяше и обстоятелството, че неделен ден гражданите изпълваха на тълпи селцето, а „Еленът“ и нощем привличаше много посетители. С оглед на всичко това местният полицай трябваше да си познава добре занаята, но от друга страна — и да се отнася човешки със селяните. До това разбиране скоро бе стигнал низшият полицейски чин Вегмюлер, който бе командирован в селото. Той произхождаше от селско семейство, пиеше много и стягаше юздите на своите мегендорфци като суверенен господар, разбира се, с толкова много отстъпки, че аз всъщност трябваше да се намеся, но при липсата на персонал виждах в него по-малкото зло. Не ме безпокояха и затова и аз оставях Вегмюлер на мира. Но на неговите заместници — когато той беше в отпуската — не им беше лесно. Каквото и да правеха, в очите на мегендорфци всичко беше лошо. Макар браконьерството и кражбите на дърва в градските гори, както и сбиванията в селото да бяха отдавна вече престанали след настъпването на високата конюнктура, традиционното неподчинение на държавната власт продължаваше да тлее сред населението. Особено тежко беше сега за Ризен. Той беше простодушно момче, лесно се обиждаше и нямаше чувство за хумор, така че не можеше да понася постоянните закачки на мегендорфци и всъщност — с тая негова прекалена чувствителност — нямаше да му е леко в по-нормални райони. От страх от населението той изчезваше, щом завършеше обикновените си обиколки и проверки. При тези обстоятелства беше, разбира се, невъзможно той да наблюдава амбулантния търговец, без това да се хвърли на очи. Появяването на полица в „Еленът“, който той иначе страхливо избягваше, беше по начало равносилно на политическо събитие. А и Ризен седна толкова демонстративно срещу амбулантния търговец, че селяните любопитно млъкнаха.

— Кафе? — попита кръчмарят.

— Нищо — отвърна полицаят, — аз съм тук служебно.

Селяните се вторачиха любопитно в амбулантния търговец.

— Какво е направил? — попита един старец.

— То не е ваша работа.

Кръчмата беше ниска, задимена — една дупка от дърво, горещината беше потискаща и отгоре на това кръчмарят не палеше лампите. Селяните седяха на една дълга маса и пиеха може би бяло вино, може би бира, очертани само като сенки на сребристия фон на прозорците, по които се стичаха капки и цели поточета. Някъде се чуваше тракането на футбол на маса. Някъде дрънчеше и хлопаше американска ротативна машина.

Фон Гунтен пиеше вишновка. Страх го беше. Седеше свит в един ъгъл, подпрял дясната си ръка на дръжката на своята кошница, и чакаше. Струваше му се, че седи тук вече часове. Всичко беше тягостно и тихо, но застрашително. В прозорците просветна, дъждът отслабна и изведнъж отново се показа слънцето. Само вятърът виеше още и се блъскаше в зидовете. Фон Гунтен се зарадва, когато навън най-после пристигнаха колите.

— Елате — каза Ризен и стана.

Двамата излязоха. Пред кръчмата чакаха една тъмна лимузина и голямата кола на оперативната група. Зад тях беше спряла санитарната линейка. Селският площад беше огрян от ярко слънце. До кладенеца стояха две деца, пет или шестгодишни, момиче и момче — момичето с кукла под мишница, а момчето с камшиче в ръка.

— Седнете до шофьора, фон Гунтен! — извика Матей през прозореца на лимузината и след като амбулантният търговец седна с въздишка на облекчение, сякаш вече беше на сигурно място, а Ризен се качи в другата кола, комисарят каза: — Хайде сега ни покажете какво сте намерили в гората.

Те вървяха през мократа трева, тъй като пътят към гората се беше превърнал в огромна кална локва, и скоро след това заобиколиха малкия труп, който намериха в шумата сред храстите, недалеч от края на гората. Всички мълчаха. От шумящите дървета все още падаха големи сребърни капки, които блестяха като диаманти. Прокурорът хвърли пурата си и я стъпка смутено. Хенци не смееше да погледне трупа. Матей каза:

— Един полицейски служител никога не гледа встрани, Хенци.

Полицайте нагласиха апаратите си.

— След този дъжд ще бъде трудно да се намерят следи — каза Матей.

Внезапно сред полицаите се появиха момчето и момичето, загледани втренчено — момичето все още с куклата под мишница и момчето все още със своя камшик.

— Отведете децата!

Един полицай хвана двете деца за ръка и ги заведе обратно до шосето. Децата останаха там.

Откъм селото се зададоха първите хора, кръчмарят на „Еленът“ личеше отдалеко по бялата престилка.

— Блокирайте мястото! — заповяда комисарят. Неколцина души застанаха на пост. Други започнаха да претърсват най-близката околност. След това блеснаха първите светкавици на фотоапаратите.

— Познавате ли момичето, Ризен?

— Не, господин комисар.

— Виждали ли сте го в селото?

— Като че ли съм го виждал, господин комисар.

— Фотографирахте ли момичето?

— Ще направим още две снимки отгоре.

Матей изчака.

— Следи има ли?

— Нищо. Всичко е потънало в кал.

— Проверихте ли за копчетата? Отпечатыци от пръсти?

— Безнадеждно след този проливен дъжд.

Тогава Матей се наведе предпазливо.

— С бръснач — установи той, събра пръснатите наоколо бисквити и внимателно ги сложи в кошничката.

— Брецели. [Вид бисквити. — Б. пр.]

Съобщиха, че някой от селото искал да говори с тях. Матей се изправи. Прокурорът погледна към края на гората. Там стоеше белокош човек с чадър, окачен на лявата му ръка. Хенци се беше облегал на един бук. Беше бледен. Амбулантният търговец седеше върху своята кошница и непрекъснато тихо уверяваше:

— Съвсем случайно минах оттук, съвсем случайно!

— Доведете човека!

Белокошият човек дойде през храстите и се спря като вцепенен.

— Господи — само измърмори той — господи.
— Мога ли да знам името ви? — попита Матей.
— Аз съм учителят Лугинбюл — тихо отговори белокосият човек и отвърна поглед.

— Познавате ли това момиче?

— Това е Гритли Мозер.

— Къде живеят родителите?

— В Мосбах.

— Далеч ли е от селото?

— На четвърт час.

Матей погледна трупа. Той беше единственият, който се осмеляваше да гледа. Никой не каза нито дума.

— Как се е случило това? — попита учителят.

— Сексуално престъпление — отговори Матей. — При вас ли учеше детето?

— При госпожица Крум. В трети клас.

— Семейство Мозер имат ли други деца?

— Гритли им беше единствена.

— Някой трябва да съобщи на родителите.

Всички мълчаха.

— Вие, господин учителю? — попита Матей.

Лугинбюл дълго не отговаряше.

— Не ме смятайте за страхливец — каза най-послед той колебливо, — но не бих искал да го направя. Не мога — добави той тихо.

— Разбирам — каза Матей. — А господин свещеникът?

— Той е в града.

— Добре — отговори Матей спокойно, — вие можете да си вървите, господин Лугинбюл. Учителят се запъти обратно към шосето. Там се бяха насъбрали още повече хора от селото. Матей погледна към Хенци, който все още стоеше облегнат на бука.

— Моля ви, недейте, господин комисар — каза Хенци тихо.

Прокурорът също поклати глава. Матей погледна още веднъж към трупа и след това към червената рокличка, която лежеше разкъсана в храстите, пропита от кръв и дъжд.

— Тогава ще отида аз — каза той и вдигна кошничката с брежелите.,

„В Мосбах“ се намираше в една мочурлива падина край Мегендорф. Матей бе оставил служебната кола в селото и вървеше пеш. Искаше да спечели време. Още отдалеко видя къщата. Спря се и се обърна. Беше чул стъпки. Отново се появиха със зачервени лица малкото момче и момичето. Трябва да бяха минали по някакъв по-кратък път, иначе не можеше да се обясни повторното им появяване.

Матей продължи пътя си. Къщата беше ниска — бели стени с тъмни греди, над тях покрив от шинди. Зад къщата — плодни дръвчета, а в градината — черна пръст. Пред къщата един мъж цепеше дърва. Той вдигна очи и забеляза приближаващия комисар.

— Какво обичате? — попита той.

Матей се колебаеше, не знаеше какво да каже, след това се представи и попита само за да спечели време:

— Господин Мозер?

— Аз съм, какво искате? — попита мъжът отново. След това се приближи и се спря пред Матей с брадвата в ръка. Трябва да беше около четиридесетгодишен. Беше слаб, лицето му набраздено, а сивите му очи разглеждаха комисаря изпитателно. На вратата се появи една жена, и тя с червена пола. Матей премисляше какво да каже. Обмисляше го отдавна, но все още нищо не беше измислил. Но ето че Мозер му помогна. Беше съзрял кошничката в ръката на Матей.

— Да не се е случило нещо с Гритли? — попита той и отново погледна Матей изпитателно.

— Пращали ли сте вашата Гритли някъде? — попита комисарят.

— При баба й във Ферен — отговори селянинът.

Матей размисли; Ферен беше съседното село.

— Гритли често ли ходеше там? — попита той.

— Всяка сряда и събота следобед — каза селянинът и след това попита в пристъп на внезапен страх: — Защо питате? Защо връщате кошницата?

Матей постави кошницата върху пъна, на който Мозер бе цепил дърва.

— Намерили са Гритли мъртва в гората край Мегендорф — каза той.

Мозер не се помръдна. Не се помръдна и жената, която все още стоеше на вратата с червената си пола. Матей видя как по пребелялото лице на мъжа изведнъж рухна пот, пот като из река. Искаше му се да

отвърне поглед, но беше като омагьосан от това лице, от тази пот и двамата стояха, вперили очи един в друг.

— Гритли е била убита — чу се Матей да казва с глас, който му се стори безучастен, и това го ядоса.

— Но това е невъзможно — прошепна Мозер, — не може да има такива изверги! — И при тези думи ръката, която държеше брадвата, потрепери.

— Има такива изверги, господин Мозер — каза Матей.

Мозер го гледаше втренчено.

— Искам да отида при детето си — каза той едва чуто. Комисарят поклати глава.

— Не ви съветвам, господин Мозер. Знам, че е жестоко това, което казвам, но е по-добре да не отивате при вашата Гритли.

Мозер пристъпи съвсем близо до комисаря, толкова близо, че двамата застанаха лице в лице.

— Защо е по-добре? — изкрещя той.

Комисарят мълчеше.

Още един миг Мозер претегля брадвата в ръка, сякаш искаше да замахне с нея, но след това се обърна и отиде при жената, която все още стоеше на вратата. Все още неподвижна, все още като онемяла. Матей чакаше. Нищо не убягваше от погледа му и изведнъж той разбра, че никога няма да забрави тази сцена. Мозер прегърна силно жена си. Внезапно бе разтърсен от безмълвни ридания. Захлупи лице върху рамото ѝ, докато тя гледаше някъде в пространството.

— Утре вечер ще можете да видите вашата Гритли — обеща комисарят, безпомощно. — Тогава детето ще изглежда като заспало.

Тогава изведнъж жената заговори.

— Кой е убиецът? — попита тя с глас, който беше толкова спокоен и делови, че Матей се уплаши.

— Аз ще го открия, госпожо Мозер.

Сега жената го погледна — заплашително, повелително.

— Обещавате ли?

— Обещавам, госпожо Мозер — каза комисарят, ръководен изведнъж само от желанието да напусне това място.

— Заклевате ли се в спасението на душата си?

Комисарят се стъписа.

— Заклевам се — каза той най-последно. Какво друго можеше да направи?

— Тогава вървете! — заповяда жената. — Вие се заклехте в спасението на душата си.

Матей искаше да каже още нещо утешително, но не намери нищо утешително.

— Съжалявам — каза той тихо и се обърна. Тръгна бавно по пътя, по който бе дошъл. Пред него на фона на гората се виждаше Мегендорф. Над нея — небето, сега без облаци. Отново съзря двете деца, които се бяха свили до бордюра на шосето, мина уморено край тях, а те го последваха със ситни крачки. Тогава внезапно той чу откъм къщата зад себе си някакъв животински рев. Ускори крачките си, без да разбере кой ридаеше така — мъжът или жената.

Щом се върна обратно в Мегендорф, Матей се видя вече изправен пред първите трудности. Голямата кола на оперативната група беше пристигнала в селото и очакваше комисаря. Мястото на престъплението и близките околности бяха внимателно претърсени и след това блокирани. Трима полицаи в цивилно облекло останаха скрити в гората. Те имаха за задача да наблюдават минаващите. Може би така щяха да попаднат на следите на убиеца. Останалата част от групата трябваше да бъде откарана в града. Небето се беше изчистило съвсем, но дъждът не беше донесъл освежаване. Фьонът все още бушуваше над села и гори, налитайки с големи меки пориви. Неестествената тежка горещина правеше хората зли, раздразнителни, нетърпеливи. Уличните лампи вече светеха, макар че още беше ден. Селяните се бяха стекли от всички страни. Бяха открили фон Гунтен. Смятаха, че той е убиецът. Амбулантните търговци са винаги подозрителни. Те предполагаха, че той е вече арестуван, и обградиха колата на оперативната група. Амбулантният търговец седеше неподвижно. Беше се свил треперещ между вдървено седящите полицаи. Селяните се приближаваха все повече до колата, притискаха лица в стъклата. Полицайте не знаеха какво да правят. В служебната кола зад оперативната група седеше прокурорът; и тя беше обкръжена от тълпата. Обградена беше и колата на съдебния лекар, който беше дошъл от Цюрих, и санитарната кола — бяла с червен кръст, в която бе поставен малкият труп. Мъжете стояха заплашително, но мълчаливо; жените стояха неподвижно пред къщите. Те също мълчаха. Децата се

бяха покатерили на оградата на селския кладенец. Някакъв тъп гняв, който още не избиваше навън, караше селяните да се съберат заедно. Те искаха отмъщение, справедливост. Матей се опита да си проправи път към оперативната група, но това се оказа невъзможно. Най-добре беше да потърси селския кмет. Попита за него. Никой не му отговори. Чуха се само няколко тихи заплашителни думи. Комисарят помисли и отиде в кръчмата. Не се излъга, кметът седеше в „Еленът“. Той беше нисък, дебел човек с болнав вид. Пиеше велтлинско вино чаша след чаша и наблюдаваше през ниските прозорци.

— Какво да правя, господин комисар? — попита той. — Инат хора. Смятат, че полицията не е достатъчна. Че те трябва сами да се погрижат за справедливостта. — След това прибави с въздишка: — Гритли беше добро дете. Ние го обичахме.

В очите на кмета се появиха сълзи.

— Амбулантният търговец е невинен — каза Матей.

— Тогава защо го арестувате?

— Той не е арестуван. Необходим ни е като свидетел.

Селският кмет мрачно наблюдаваше Матей.

— Вие искате само да се измъкнете — каза той. — Ние знаем какво трябва да мислим.

— Като кмет на селото вие трябва преди всичко да се погрижите да се изтеглим свободно.

Кметът изпразни чашата си, без да каже нито дума.

— Е? — попита Матей раздразнено.

Кметът продължаваше да се инати.

— Амбулантният търговец ще плати с главата си изръмжа той.

Комисарят заговори ясно:

— Това ще предизвика сериозна схватка, господин кмете на Мегендорф.

— Искате да се биете за един сексуален убиец?

— Дали той е виновен, или не, за всичко си има ред!

Кметът крачеше сърдито насам-натам из ниската кръчма. Тъй като никой не обслужваше, сам си наля вино на тезгяха. Изпи го толкова бързо, че големи тъмни ивици се плъзнаха по ризата му. Тълпата навън все още стоеше спокойно. Но когато шофьорът на полицейската кола се опита да потегли, редиците се сгъстиха.

Сега и прокурорът влезе в кръчмата. Той с мъка се бе промъкнал през тълпата от мегендорфци. Дрехите му се бяха раздърпали.

Кметът се уплаши. Появяването на един прокурор му беше неприятно; като на всеки нормален човек, хората от тази професия му вдъхваха безпокойство.

— Господин кмете — каза прокурорът, — мегендорфци, изглежда, искат да го линчуват. Не виждам друг изход, освен да наредя да докарат подкрепления. Това сигурно ще ви вразуми.

— Нека се опитаме още веднъж да поговорим с хората — предложи Матей.

Прокурорът потупа кмета с показалеца на дясната си ръка по гърдите.

— Ако не накарате веднага хората да ни изслушат — изръмжа той, — ще ви се случи нещо!

Навън църковните камбани забиха тревога. Мегендорфци получаваха подкрепления от всички страни. Пристигна дори пожарната команда и зае позиция срещу полицията. Раздадоха се първите ругатни. Пронизително, изолирано.

— Негодници! Дръвници!

Полицаяте се приготвиха. Очакваха нападението на тълпата, която ставаше все по-неспокойна, но бяха също тъй безпомощни, както и мегендорфци. Тяхната служба се изчерпваше с поддържане на реда и индивидуални акции; сега бяха изправени пред нещо непознато. Но селяните отново замръзнаха на местата си и утихнаха. Прокурорът бе излязъл заедно с кмета и Матей на площадката пред кръчмата, към която водеше каменна стълба с железни перила.

— Мегендорфци — обяви селският кмет, — моля ви да изслушате господин прокурора Буркхард.

Тълпата изобщо не реагира. Селяни и работници стояха, както и преди, мълчаливо, заплашително и без да се помръднат, под небето, което се покриваше с първия отблясък на вечерта. Уличните фенери се полюшваха над площада като бледи месечини. Мегендорфци бяха твърдо решени да вземат в своя власт човека, когото смятаха за убиеца. Полицейските коли приличаха на големи тъмни животни сред морето от хора. Те непрекъснато се опитваха да се измъкнат, моторите изреваваха, но отново отчаяно замлъкнаха. Безсмислено. Всичко се бе съвсем объркало от случилото се през този ден — тъмните покриви на

селото, площадът, събраните хора, сякаш убийството бе отровило света.

— Хора — започна прокурорът несигурно и тихо, но всяка дума се чуваше на площада, — мегендорфци, ние сме потресени от ужасното престъпление. Гритли Мозер е убита. Не знаем кой е извършил престъплението...

Прокурорът не можа да продължи речта си.

— Предайте ни го!

Вдигнаха се юмруци, чуха се свиркания.

Матей гледаше тълпата като вцепенен.

— Бързо, Матей — заповяда прокурорът, — телефонирайте. Поискайте подкрепление.

— Фон Гунтен е убиецът! — изкрещя един дълъг, мършав селянин с изгоряло от слънцето лице, небръснат от няколко дни. — Аз го видях, нямаше никой друг в долинката!

Беше селянинът, който бе работил на полето.

Матей пристъпи напред.

— Хора — извика той, — аз съм комисарят Матей. Ние сме готови да ви предадем амбулантния търговец!

Изненадата беше толкова голяма, че настъпи мъртва тишина.

— Да не сте се побъркали? — изсъска възбудено прокурорът на комисаря.

— Открай време престъпниците в нашата страна са били съдени от съда, ако са виновни, и оправдавани, ако са невинни — продължи Матей. — Сега вие сте решили сами да образувате този съд. Дали имате такова право, с това няма да се занимаваме, вие сте си присвоили това право.

Матей говореше ясно и разбрано. Селяните и работниците слушаха внимателно. Гледаха да не изпуснат нито дума. Матей се отнасяше към тях сериозно, затова и те се отнасяха сериозно към него.

— Но аз трябва да поискам от вас като от всеки друг съд едно нещо: справедливост — продължи Матей. — Защото е ясно, че ние можем да ви предадем амбулантния търговец само ако сме убедени, че искате справедливост.

— Да, искаме справедливост! — извика някой.

— Ако иска да бъде справедлив, вашият съд трябва да изпълни едно условие. А то е: да не се допусне несправедливост. Това условие

трябва да спазите и вие.

— Прието! — извика един работник от тухларната фабрика.

— Затова трябва да проверите дали е справедливо, или не да обвинявате фон Гунтен в убийството. Откъде идва подозрението ви?

— Тоя тип е лежал вече веднъж в затвора — извика един селянин.

— Това засилва подозрението, че фон Гунтен би могъл да бъде убиецът — поясни Матей, — но все още не е доказателство, че е именно той.

— Аз го видях в долинката! — извика отново селянинът с изгорялото от слънцето, брадясало лице.

— Качете се тук, горе — покани го комисарят.

Селянинът се колебаеше.

— Върви, Хайри — извика някой, — не ставай страхливец!

Селянинът се качи. Нерешително. Кметът и прокурорът се оттеглиха във входа на кръчмата, така че Матей остана сам със селянина на площадката.

— Какво искате от мен? — попита селянинът. — Аз съм Хайри Бенц.

Мегендорфци гледаха втренчено двамата мъже. Полицайте бяха окачили отново гумените си палки. И те наблюдаваха сцената със затаен дъх. Селските младежи се бяха качили на стълбата на пожарната кола, която бе наполовина изтеглена.

— Господин Бенц, вие сте видели амбулантния търговец фон Гунтен в долинката — започна комисарят. — Сам ли беше той?

— Сам.

— Какво правехте вие, господин Бенц?

— Садях картофи със семейството си.

— В колко часа бяхте започнали работа?

— В десет часа. Аз и обядвах със семейството си на полето — каза селянинът.

— И вие не видяхте никого другиго освен амбулантния търговец?

— Никой, мога да се закълна в това! — потвърди селянинът.

— Не е вярно, Бенц! — извика един работник. — В два часа аз минах покрай твоята картофена нива.

Обадиха се още двама работници. И те бяха минали в два часа с велосипеди през долинката.

— И аз минах с колата през долинката, глупако! — извика един селянин. — Но ти, стипцо такава, работиш винаги като побъркан и семейството ти трябва така да се трепе, че на всички гърбовете са се изкривили. Стотици голи жени могат да минат покрай тебе, но ти няма да вдигнеш глава.

Смях.

— Значи, амбулантният търговец не е бил сам в долинката — установи Матей. — Но нека да продължим. Успоредно с гората минава едно шосе, което води за града. Минал ли е някой по този път?

— Фриц Гербер! — извика някой.

— Аз минах по него — призна един тромав селянин, който седеше върху пожарната помпа. — С колата.

— Кога?

— В два.

— От това шосе се отделя един горски път към мястото на престъплението — каза комисарят. — Вие забелязахте ли някого, господин Гербер?

— Не — измърмори селянинът.

— Или може би сте видели някоя паркирана кола?

Селянинът се стъписа.

— Мисля, че да — каза той неуверено.

— Сигурен ли сте?

— Там имаше нещо.

— Може би червен спортен „Мерцедес“?

— Възможно е.

— Или сив „Фолксваген“?

— Също е възможно.

— Отговорите ви са доста неопределени — каза Матей.

— Накрая аз бях задрямал на колата — призна селянинът. — Всеки би го сторил в тази жега.

— По този случай искам да ви обърна внимание, че на оживен път не бива да се спи! — смърри го Матей.

— Конете сами внимават — каза селянинът.

Всички се засмяха.

— Сега вече имате представа за трудностите, пред които сте изправени като съдии — констатира Матей. — Престъплението съвсем не е било извършено в безлюдно място. Само на пет-десет метра от семейството, което е работело на полето. Ако членовете на това семейство са били внимателни, нещастieto е нямало да може да стане. Но те са били спокойни, защото ни най-малко не са допусkali възможността за такова престъпление. Те не са видели да идва нито момичето, нито другите, които са минали по пътя. Хвърлил им се е в очи само амбулантният търговец — това е всичко. Но и господин Гербер е дремел на колата си и сега не може да даде нито едно важно показание с необходимата точност. Така стоят нещата. Уличен ли е с това амбулантният търговец? Това трябва да се запитате. В края на краищата в негова полза говори това, че той алармира полицията. Не знам как вие искате да действувате като съдии, но искам да ви кажа как бихме действували ние от полицията.

Комисарят направи пауза. Той отново стоеше сам пред мегендорфци. Бенц смутено се бе върнал сред тълпата.

— Ние бихме проверили най-внимателно всеки подозрителен човек без оглед на неговото положение, бихме проследили и най-малката възможна следа и не само това — бихме привлекли полицията на други страни, ако това се окаже необходимо. Вие виждате, вашият съд разполага с много малко средства, а ние — с огромен апарат за установяване на истината. Решавайте сега какво трябва да се направи.

Мълчание. Мегендорфци се замислиха.

— Наистина ли ще ни предадете амбулантният търговец? — попита работникът от тухларната фабрика.

— Имате думата ми — отговори Матей. — Ако настоявате за това.

Мегендорфци се колебаеха. Думите на комисаря им бяха направили силно впечатление. Прокурорът нервничеше. Положението му се струваше съмнително. Но бързо си отдъхна.

— Вземете го с вас! — бе извикал един селянин.

Мегендорфци мълчаливо направиха път. Прокурорът с облекчение си запали една пура.

— Действувахте рисковано, Матей — каза той. — Представете си, че се наложеше да удържите думата си.

— Знаех, че това няма да се случи — отговори спокойно комисарят.

— Да се надяваме, че никога няма да дадете обещание, което ще се наложи да изпълните — каза прокурорът и повторно поднесе клечка кибрит към пурата си, кимна на кмета и се отправи към освободената кола.

Матей не замина с прокурора. Качи се в голямата кола при амбулантния търговец. Полицаяте му направиха място. В колата беше горещо. Все още не смееха да спуснат стъклата. Въпреки че бяха направили път, селяните все още се тълпяха наоколо. Фон Гунтен се беше свил зад шофьора. Матей седна до него.

— Аз съм невинен — уверяваше фон Гунтен тихо.

— Разбира се — каза Матей.

— Никой не ми вярва — прошепна фон Гунтен, — и полицаите също.

Комисарят поклати глава.

— Така ви се струва.

Амбулантният търговец не се успокояваше.

— Вие също не ми вярвате, господин докторе.

Колата потегли. Полицаите седяха мълчаливо. Вън вече се беше спуснала нощ. Уличните лампи хвърляха златни светлини върху вкаменените лица. Матей чувствуваше недоверието, което всеки таеше спрямо амбулантния търговец, подозрението, което се надигаше. Стана му жал за него.

— Аз ви вярвам, фон Гунтен — каза той и почувствува, че сам не е съвсем убеден, — знам, че сте невинен.

Насреща им се носеха първите къщи на града.

— Фон Гунтен, ще трябва да ви заведат и при коменданта — каза комисарят, — вие сте най-важният ни свидетел.

— Разбирам — промълви амбулантният търговец, след това отново прошепна, — вие също не ми вярвате.

— Глупости!

Амбулантният търговец упорствуваше.

— Знам — каза той тихо, едва чуто и се втренчи в червените и зелени светлинни реклами, които като призрачни съзвездия сияеха в равномерно плъзгащата се кола.

Тези събития ми бяха докладвани на „Казерненщрасе“, след като се върнах от Берн с бързия влак в седем и половина. Това беше третото убийство на дете от този вид. Преди две години бе убито с бръснач едно момиче в кантона Швиц, а преди пет — едно в Санкт Гален, а от убиеца нито следа. Наредих да доведат амбулантния търговец. Беше четиридесет и осем годишен, нисък, затлъстял, с нездрав вид, иначе вероятно бърбив и нахален, но сега уплашен. Показанията му на първо време бяха ясни. Лежал в края на гората, събул си бил обувките и бил оставил кошницата със стока на тревата. Възнамерявал да се отбие в Мегендорф да продаде там стоката си: четки, тиранти, ножчета за бръснене, връзки за обувки и т. н., но по пътя разбрал от пощаджията, че Вегмюлер бил в отпуска и го замествал Ризен. Тъкмо поради това се разколебал и легнал на тревата; нашите млади полицаи често били склонни да се престарават, познавал ги той. И задрямал. В малката долина в сянката на горите, прорязана от едно шосе. Не много далеко в полето работело някакво селско семейство, около което се въртяло едно куче. Обедът в „Мечката“ във Ферен бил разкошен: блюдо по бернски [Кисело зеле с пържена шунка, ребърца и салам на колелца, с гарнитура картофи. — Б. пр.] и тванско вино. Обичал да се храни обилно, а и средствата му позволявали, защото, колкото и да се влачел небръснат, занемарен и раздърпан из страната, видът му лъжел, той бил един от ония амбулантни търговци, които печелят и имат нещо настрана. Освен това изпил много бира, а когато лежал вече на тревата, изял и два шоколада „Линд“. После приближаващата буря и напорите на вятъра напълно го приспали. Но малко по-късно му се сторило, че го събудил някакъв писък, пронизителен писък на малко момиче, и когато погледнал полусънен към долината, му се видяло, че селското семейство на полето за момент учудено се послушало, но веднага след това всички отново се навели над своята работа, а кучето се въртяло наоколо. Някаква птица, минало му през ума, може би някоя кукумявка, откъде можел да знае. Но това обяснение го успокоило. Продължил да дреме, но след това, когато му направила впечатление внезапната мъртва тишина на природата, видял изведнъж потъмнялото вече небе. Нахлузил бързо обувките си и окачил кошницата на рамо, с лошо настроение и дори разтревожен, защото си спомнил за тайнствения птичи писък. Затова решил да не прави опит с Ризен и да не ходи в Мегендорф. И без това там винаги малко изкарвал. И той

решил да се прибере в града, тръгнал за железопътната гара по горския път като по-кратък и така се натъкнал на трупа на убитото момиченце. След това изтичал в Мегендорф в „Еленът“ и обадил на Матей. На селяните не казал нищо от страх да не заподозрат него.

Това бяха неговите показания. Наредих да го отведат, но да не го освобождават още. Може би не процедирах съвсем правилно. Прокурорът не беше издал заповед за предварителен арест, но ние нямахме време да се церемоним. Наистина неговият разказ ми се стори правдоподобен, но трябваше да бъде тепърва проверен, а освен това в края на краищата фон Гунтен беше осъждан. Бях в лошо настроение. Този случай ме безпокоеше; всичко беше тръгнало някак зле, не знаех само как, просто го чувствах. Оттеглих се в „будката“, както наричах малката опушена стаичка до служебния си кабинет. Наредих да ми донесат от един ресторант близо до Зилския мост една бутилка „Шатоньоф дю Пан“ и изпих няколко чаши. В тази стая винаги цареше ужасен безпорядък, не искам да премълча това; книгите и досиетата бяха разхвърляни, разбира се, по принцип, защото аз съм на мнение, че всеки в тази подредена държава е длъжен да създава нещо като малки островчета на безредието, макар и само тайно. Тогава наредих да ми донесат снимките. Те бяха страшни. След това проучих картата. Мястото на престъплението не е можело да бъде избрано по-коварно. Дали убиецът от Мегендорф беше дошъл от околните села или от града, дали се беше движил пеш, или пристигнал с влака, теоретически не можеше да се установи. Всичко беше възможно. Дойде Матей.

— Съжалявам, че през последния си ден при нас трябва да се занимавате с един толкова печален случай! — казах аз.

— Професия, господин комендант.

— Като разглеждам снимките от това убийство, иска ми се да пратя цялата история по дяволите! — отговорих аз и пяхнах снимките отново в плика.

Бях ядосан и може би не можех да овладеем съвсем чувствата си. Матей беше най-добрият ми комисар — както виждате, продължавам, макар и неправилно, да го наричам с тази фамилиарна служебна титла, защото тя ми харесва повече, — в този момент неговото напускане ми беше крайно неприятно.

Той, изглежда, отгатна мислите ми.

— Мисля, че ще е най-добре да предадете случая на Хенци — каза той.

Аз се колебаех. Ако не се касаеше за сексуално убийство, щях веднага да приема предложението му. При всяко друго престъпление за нас е по-лесно. Достатъчно е да изясним мотивите — безпаричие, ревност, и кръгът на заподозрените вече се стеснява. Но при сексуално убийство този метод е безсмислен. Например пътува някой служебно, вижда момиче или момче и слиза от колата — никакви свидетели, никакви очевидци, а вечерта той си седи отново в къщи, може би в Лозана, може би в Базел или някъде другаде, и ние нямаме каквито и да било опорни точки. Аз не подценявах Хенци, той беше старателен служител, но според мен нямаше достатъчно опит.

Матей не споделяше моите съмнения.

— Той работи вече три години при мене — каза той, — научи занаята от мене и аз не мога да си представя по-добър заместник. Той ще се справя със задачите си така, както и аз. Освен това утре аз все още съм тук — прибави той.

Наредих да повикат Хенци и му заповядах да се заемат заедно с вахмистър Тройлер непосредствено с разследването на убийството. Той се зарадва, това беше първият му „самостоятелен случай“.

— Благодарете на Матей — измърморих аз и го попитах за настроението на подчинените му. Ние се лутахме, няхаме нито опорни точки, нито резултати и беше важно те да не почувствуват нашата несигурност.

— Те са убедени, че вече сме хванали убиеца — заяви Хенци.

— Амбулантния търговец ли?

— Техните подозрения не са съвсем неоснователни. В края на краищата фон Гунтен е бил съден вече за блудство.

— С четиринадесетгодишна — обади се Матей. — Има разлика.

— Би трябвало да го подложим на кръстосан разпит — предложи Хенци.

— Има време за това — възразих аз. — Не вярвам той да има нещо общо с убийството. Просто е несимпатичен и веднага буди подозрение. Но това е субективен довод, господа, а не криминален и ние не можем да го приемем безусловно.

С това отпратих и двамата, без моето настроение да се оправи.

Хвърлихме всички хора, с които разполагахме. Още същата нощ и на следващия ден наредихме да се разпита в гаражите дали в някоя кола не са били открити следи от кръв, по-късно също и в пералните. След това наредихме да се провери алибито на всички, които са били съдени някога по известни параграфи. Наши хора навлязоха с кучета и дори с уред за търсене на мини в гората край Мегендорф, в която бе извършено убийството. Преровиха храстите за следи, надяваха се преди всичко да намерят оръжието, с което е било извършено убийството. Проверяваха системно всеки квадратен метър, слизаха в клисурата, търсеха в рекичката. Намерените предмети бяха събрани, гората до самия Мегендорф бе щателно претърсена.

Против обичая си аз също взех участие в разследването в Мегендорф. И Матей изглеждаше неспокоен. Беше изключително приятен пролетен ден, не горещ, без фьон, но настроението ни си оставаше мрачно. Хенци разпитваше в „Еленът“ селяните и фабричните работници, а ние се запътихме към училището. За да съкратим пътя, минахме през една поляна с плодни дръвчета. Някои бяха вече покрити с цвят. От училището се чуваше песен: „Хвани ме за ръце и ме води.“ Спортната площадка пред училището беше празна. Аз почуках на вратата на класната стая, от която се чуваше хорът, и влязохме.

Пееха момичета и момчета. Деца от шест до осем години. Трите най-долни класа. Учителката дирижираше, отпусна ръце и ни изгледа подозрително. Децата млъкнаха.

— Госпожица Крум?

— Моля?

— Учителката на Гритли Мозер?

— Какво искате от мен?

Госпожица Крум беше около четиридесетгодишна, слаба, с големи, изпълнени с тъга очи. Аз се представих и се обърнах към децата:

— Добър ден, деца!

Децата ме гледаха с любопитство.

— Добър ден! — казаха те.

— Песента, която току-що пяхте, е много хубава.

— Ние разучаваме хорала за погребението на Гритли — обясни учителката.

В един сандък с пясък беше построен островът на Робинзон. По стените висяха детски рисунки.

— Що за дете беше Гритли? — попитах аз колебливо.

— Ние всички я обичахме — каза учителката.

— Беше ли умна?

— Беше дете с извънредно развита фантазия.

Отново се поколебах.

— Би трябвало да задам няколко въпроса на децата.

— Моля.

Изправих се пред класа. Повечето момичета носеха още плитки и шарени престилки.

— Сигурно сте чули — казах аз — какво се случи с Гритли Мозер. Аз съм от полицията, комендантът, нещо като командир при войниците, и моя задача е да намеря човека, който уби Гритли Мозер. Искам да поговоря с вас не като с деца, а като с възрастни. Човекът, когото търсим, е болен. Всички мъже, които вършат такова нещо, са болни. И защото са болни, те се опитват да примамят децата в някое потайно място, за да ги наранят, в някоя гора или в някоя изба, изобщо в каквото и да било скрито място, и това се случва много често; имаме повече от двеста такива случая годишно в кантона. Понякога се случва такива хора да наранят някое дете толкова тежко, че то да умре, както стана с Гритли. Затова ние трябва да държим тези хора затворени. Те са прекалено опасни и затова не бива да живеят на свобода. Ще ме попитате защо не ги затваряме предварително, преди да се е стигнало до нещастие, както с Гритли. Защото няма средство да познаем тези болни хора. Те са вътрешно болни, не външно.

Децата слушаха със затаен дъх.

— Вие трябва да ми помогнете — продължих аз. — Ние трябва да намерим човека, който е убил Гритли Мозер, иначе той пак ще убие някое момиче.

Бях навлязъл сред чиновете.

— Не ви ли е разказвала Гритли да я е заговарял някой непознат мъж?

Децата мълчаха.

— Да ви е правило впечатление напоследък нещо особено у Гритли?

Децата нямаха какво да кажат.

— Притежавала ли е напоследък Гритли нещо, което не е имала по-рано?

Децата не отговориха.

— Коя беше най-добрата приятелка на Гритли?

— Аз — прошепна едно дребно момиченце с кестеняви коси и кафяви очи.

— А ти как се казваш? — попитах аз.

— Урзула Фелман.

— Значи, ти си била приятелката на Гритли, Урзула?

— Ние седяхме заедно.

Момичето говореше толкова тихо, че трябваше да се наведе към него.

— И на теб ли нищо не ти е направило впечатление?

— Не.

— С никого ли не се е срещала Гритли?

— Срещала се е — отговори момиченцето.

— С кого?

— Не с човек — каза момиченцето.

Този отговор ме изненада.

— Какво искаш да кажеш с това, Урзула?

— Срещала се е с един великан — каза момиченцето тихо.

— С великан ли?

— Да — каза момиченцето.

— Искаш да кажеш, че е срещнала някакъв голям човек?

— Не, моят баща е голям човек, но не е великан.

— Колко голям е бил той? — попитах аз.

— Колкото планина — отговори момиченцето — и съвсем черен.

— И този... великан подарил ли е нещо на Гритли? — попитах аз.

— Да — каза момиченцето.

— Какво?

— Таралежчета.

— Таралежчета ли? Сега пък какво искаш да кажеш с това, Урзула? — попитах аз объркан.

— Целият великан бил пълен с таралежчета — твърдеше момиченцето.

— Но това са глупости, Урзула — възразих аз, — един великан не може да има таралежи!

— Но той е бил великан с таралежи.

Момиченцето държеше на своето. Аз се върнах към катедрата на учителката.

— Имате право, госпожице Крум — казах аз. — Гритли, изглежда, наистина е имала голяма фантазия.

— Тя беше поетично дете — отговори учителката и тъжните ѝ очи се зареяха някъде в пространството. — Би трябвало сега да продължим изучаването на хорала. За погребението утре. Децата пеят незадоволително.

Тя даде тон.

— „Хвани ме за ръце и ме води“ — запяха децата отново.

Разпитът на мегендорфци в „Еленът“ — където сменихме Хенци — също не ни донесе нищо ново и привечер ние се връщаме в Цюрих без резултат, както бяхме тръгнали. Мълчахме. Бях пушил много и бях пил от местното червено вино. Вие познавате тези малко съмнителни вина. Матей също седеше мрачен до мене на задната седалка и заговори едва когато слизахме вече към Рьомерхоф.

— Аз не вярвам убиецът да е от Мегендорф — каза той. — Трябва да е по-скоро същият, който е извършил убийствата в кантона Санкт-Гален и в кантона Швиц — и това убийство е извършено по същия начин. Вероятно човекът действа от Цюрих.

— Възможно е — отвърнах аз.

— Сигурно е автомобилист или може би пътник. Нали селянинът Гербер е видял някаква кола, паркирана в гората.

— Днес аз лично разпитах този Гербер — обясних аз. — Призна, че всъщност е спал много дълбоко, за да може да забележи нещо.

Отново замълчахме.

— Съжалявам, че трябва да ви напусна посред един неизяснен случай — започна той след известно време с малко несигурен глас, — но трябва да спазя договора с йорданското правителство.

— Утре ли ще летите? — попитах аз.

— В три часа след обяд, през Атина — отговори той.

— Завиждам ви, Матей — казах аз, и то съвсем искрено. — И аз бих предпочел да бъда шеф на полицията при арабите, отколкото тук, в Цюрих.

След това го оставих пред хотел „Урбан“, където живееше от край време, и отидох в „Кроненхале“, където ядох под картината на

Миро. Обичайното ми място. Винаги сядам там и ям от voiture [Масичка на колелца, на която по желание на клиента пред очите му се извършва последният етап от приготвянето на храната. — Б. пр.].

Към десет часа вечерта се отбих още веднъж на „Казерненщрасе“ и като минавах покрай бившия кабинет на Матей, срещнах в коридора Хенци. Той беше напуснал Мегендорф още по обяд и това всъщност ме бе учудило, но тъй като веднъж вече му бях възложил следствието, мой принцип беше да не му се меся в работата. Хенци беше от Берн, честолубив, но обичан от подчинените. Беше се оженил за девойка от рода Хотингер, беше преминал от социалистическата партия към либералите и имаше всички изгледи да направи кариера. Това споменавам само между другото; сега е при независимите.

— Този тип все още не иска да признае — каза той.

— Кой? — попитах аз учуден и се спрях. — Кой не иска да признае?

— Фон Гунтен.

Аз се изненадах.

— Разпит без прекъсване?

— Вече цял следобед — каза Хенци — и ще продължим цяла нощ, ако се наложи. Сега го обработва Тройлер. Аз излязох само за да глътна малко въздух.

— Трябва да видя и аз какво става — отговорих заинтригуван и влязох в бившия кабинет на Матей.

Амбулантният търговец седеше на един канцеларски стол без облегало; Тройлер беше приближил стола си до старото бюро на Матей и се опираше на него с лявата си ръка, беше прехвърлил крак връз крак и подпрял глава на лявата си ръка. Пушеше цигара. Фелер водеше протокола. Хенци и аз останахме при вратата и амбулантният търговец не ни забеляза, тъй като седеше с гръб към нас.

— Не съм го сторил аз, господин вахмистър — мърмореше амбулантният търговец.

— Аз не съм и твърдял такова нещо. Казах само, че може да си го сторил — отвърна Тройлер. — Имам ли право, или не, ще видим по-късно. Да започнем отначало. Значи, ти се беше разположил удобно в края на гората?

— Тъй вярно, господин вахмистър.
— И си спал?
— Точно така, господин вахмистър.
— Защо? Нали си искал да ходиш в Мегендорф?
— Бях уморен, господин вахмистър.
— А защо тогава си разпитвал пощаджията за полица в Мегендорф?
— За да се осведомя, господин вахмистър.
— Какво си искал да узнаеш?
— Патентът ми не беше подновен. Затова исках да узная какво е положението с полицията в Мегендорф.
— И какво беше положението?
— Научих, че в Мегендорф има заместник, и се уплаших, господин вахмистър.
— Аз също съм заместник — каза полицаят сухо. — И от мен ли се страхуваш?
— Тъй вярно, господин вахмистър.
— И поради тази причина ти реши да не ходиш в селото?
— Тъй вярно, господин вахмистър.
— Това не е съвсем лоша версия — каза Тройлер одобрително, — но може би съществува и друга версия, която би имала едно предимство — че е вярна.
— Аз казах истината, господин вахмистър.
— Не искаше ли по-скоро да узнаеш от пощаджията дали има наоколо полица, или не?
Амбулантният търговец погледна Тройлер недоверчиво.
— Какво искате да кажете, господин вахмистър?
— Е — отвърна Тройлер спокойно, — според мен ти си искал преди всичко да се увериш от пощаджията, че в долинката Роткелер няма полица, защото си чакал момиченцето.
Амбулантният търговец се втренчи ужасен в Тройлер.
— Но аз не познавах момичето, господин вахмистър — извика той отчаян, — и да го познавах, не бих могъл да го сторя. — Та нали не бях сам в долинката. Селското семейство работеше на полето. Аз не съм убиец. Вярвайте ми!
— Вярвам ти — успокои го Тройлер, — но аз трябва да проверя твоя разказ, разбери това. Ти каза, че след като си си починал, си

отишъл в гората, за да се върнеш след това в Цюрих?

— Идваше буря, затова исках да мина по краткия път, господин вахмистър — обясни амбулантният търговец.

— И тогава си се натъкнал на трупа?

— Да.

— Без да се докоснеш до него?

— Да, господин вахмистър.

Тройлер млъкна. Въпреки че не виждах лицето на амбулантния търговец, чувствавах колко много се страхува. Стана ми жал за него. Но аз все повече и повече се убеждавах в неговата вина, макар и може би само защото ми се искаше да намеря най-после виновния.

— Фон Гунтен, взехме ти дрехите и ти дадохме други. Можеш ли да се сетиш защо? — попита Тройлер.

— Не знам, господин вахмистър.

— За да направим бензидинова проба. Знаеш ли какво е бензидинова проба?

— Не, господин вахмистър — отговори объркан амбулантният търговец.

— Химическа проба за установяване на следи от кръв — обясни Тройлер със зловещо спокойствие. — Ние установихме по твоето яке следи от кръв, фон Гунтен. Това е кръвта на убитото момиче.

— Защото... защото аз се препънах в трупа, господин вахмистър — изстена фон Гунтен. — Беше ужасно.

Той закри лицето си с ръце.

— И това, разбира се, си премълчал пред нас само от страх?

— Тъй вярно, господин вахмистър.

— И сега ние трябва отново да ти вярваме?

— Аз не съм убиецът, господин вахмистър — се молеше амбулантният търговец отчаян, — вярвайте ми. Повикайте господин доктор Матей, той знае, че казвам истината. Моля ви.

— Доктор Матей няма вече нищо общо с този случай — отговори Тройлер. — Утре отлита за Йордания.

— За Йордания? — прошепна фон Гунтен. — Не знаех това.

Той се втрени в пода и се умълча. В стаята настъпи мъртва тишина, чуваше се само тиктакането на часовника и понякога откъм улицата шумът на някоя кола.

Сега се намеси Хенци. Най-напред затвори прозореца, след това седна приветлив и внимателен зад бюрото на Матей, само нагласи настолната лампа така, че светлината ѝ да пада върху амбулантния търговец.

— Не се вълнувайте, господин фон Гунтен — каза лейтенантът прекалено вежливо, — ние съвсем не искаме да ви измъчваме, само се стараем да узнаем истината. Затова трябва да прибегнем до вашето съдействие. Вие сте най-важният свидетел. Трябва да ни помогнете.

— Тъй вярно, господин докторе — отговори амбулантният търговец и, изглежда, отново се поокуражи.

Хенци тъпчеше лулата си.

— Какво пушите, фон Гунтен?

— Цигари, господин докторе.

— Дайте му една, Тройлер.

Амбулантният търговец поклати глава. Гледаше втренчено в пода. Светлината го заслепяваше.

— Пречи ли ви лампата? — попита Хенци любезно.

— Свети ми право в очите.

Хенци нагласи другояче абажура на настолната лампа.

— Така по-добре ли е?

— По-добре — отговори тихо фон Гунтен. В гласа му прозвуча благодарност.

— Я ми кажете, фон Гунтен, какво всъщност продавате? Забрадки? — започна Хенци.

— Да, и забрадки — колебливо отговори амбулантният търговец. Не разбираше накъде бие този въпрос.

— И друго?

— Връзки за обувки, господин докторе. Четки за зъби. Паста за зъби. Сапун. Крем за бръснене.

— А ножчета за бръснене?

— Също, господин докторе.

— Каква марка?

— „Жилет“.

— Това ли е всичко, фон Гунтен?

— Мисля, че да, господин докторе.

— Добре. Но аз смятам, че забравихте нещо — каза Хенци и отново се зае с лулата си. — Не иска да тегли — каза той и продължи,

сякаш между другото: — Избройте спокойно остатъка от вашите нещица, фон Гунтен. Ние внимателно претърсихме кошницата ви.

Амбулантният търговец мълчеше.

— Е?

— Кухненски ножове, господин докторе — тихо и тъжно каза амбулантният търговец. По врата му блестяха капки пот.

Хенци спокойно и бавно издихваше облак след облак дим — приветлив млад господин, изпълнен с доброжелателство.

— По-нататък, фон Гунтен, какво друго освен кухненски ножове?

— Бръснари.

— Защо се бояхте да признаете това?

Амбулантният търговец мълчеше. Хенци протегна някак машинално ръка, сякаш искаше да се заеме отново с лампата. Но като видя, че фон Гунтен трепна, той отново я прибра. Вахмистърът не сваляше очи от амбулантния търговец. Пушеше цигара след цигара. Към това се прибавяше и димът от лулата на Хенци. Въздухът в стаята можеше да задуши човек. Много ми се искаше да отворя прозореца. Но затворените прозорци бяха част от метода.

— Момичето е убито с бръснар — каза сега Хенци сдържано и като че ли случайно.

Мълчание. Амбулантният търговец седеше клюмнал, безжизнен на своя стол.

— Драги фон Гунтен — продължи Хенци, като се облегна назад, — да говорим като мъже. Няма защо да се залъгваме. Аз знам, че вие сте извършили убийството. Но аз знам също, че и вие сте така изплашен от деянието, както и аз, както и всички ние. Нещо просто ви е прихванало, изведнъж сте се превърнали в звяр, нахвърлили сте се върху момичето и сте го убили, без да искате и безсилен да се въздържите. Това е било по-силно от вас. А когато отново сте дошли на себе си, фон Гунтен, сте се уплашили до смърт. Изтичали сте до Мегендорф, защото сте искали да се предадете, но сте загубили кураж, куража да си признаете. Сега трябва отново да намерите този кураж, фон Гунтен. И ние искаме да ви помогнем да го сторите.

Хенци млъкна. Амбулантният търговец се полюшна на стола си. Изглеждаше, че всеки момент ще рухне.

— Аз съм ваш приятел, фон Гунтен — твърдеше Хенци, — използвайте този шанс.

— Много съм уморен — изстена амбулантният търговец.

— Всички сме уморени — отговори Хенци. — Вахмистър Тройлер, донесете ни кафе, а по-късно бира. И за нашия гостенин фон Гунтен, ние от кантоналната полиция сме джентълмени.

— Аз съм невинен, господин комисар — шепнеше амбулантният търговец дрезгаво, — аз съм невинен.

Иззвъня телефонът. Хенци се обади, слуша известно време внимателно, след това постави слушалката и се усмихна.

— Я ми кажете, фон Гунтен, какво сте яли всъщност вчера на обед? — попита той спокойно.

— Бернско блюдо.

— Добре, и какво друго?

— За десерт — сирене.

— Ементалско, грайерцко?

— Тилзитско и горгонцола — отговори фон Гунтен и избърса потта от очите си.

— Добре си хапват амбулантните търговци — отговори Хенци. — И нищо друго ли не сте яли?

— Нищо.

— Аз бих помислил сериозно — предупреди го Хенци.

— Шоколад — сети се фон Гунтен.

— Виждате ли, все пак още нещо — кимна му Хенци ободрително. — А къде го ядохте?

— На края на гората — отговори амбулантният търговец и погледна Хенци недоверчиво и уморено. Лейтенантът угаси настолната лампа. В изпълненото с дим помещение остана да свети слабо само горната лампа.

— Току-що получих доклада от института по съдебна медицина, фон Гунтен — заяви той състрадателно. — Момичето е било сецирано. В стомаха му е открит шоколад.

Сега и аз бях убеден във вината на амбулантния търговец. Признанието му беше само въпрос на време. Кимнах на Хенци и излязох от стаята.

Не се бях излъгал. На другата сутрин, беше събота, Хенци ми телефонира в седем часа сутринта. Амбулантният търговец бил

признал. В осем бях в бюрото. Хенци все още беше в някогашния кабинет на Матей, загледан навън през отворения прозорец. Обърна се уморено към мен и поздрави. На пода бирени шишета, пепелници препълнени. Освен него в стаята нямаше вече никой друг.

— Пълно признание ли? — попитах аз.

— Тепърва ще го направи — отговори Хенци. — Най-важното е, че призна сексуалното убийство.

— Надявам се, че сте процедирали правилно — измърморих аз.

Разпитът беше продължил над двадесет часа. Разбира се, това не беше позволено, но в края на краищата ние, полицията, не можем да се съобразяваме винаги с предписанията.

— Иначе не прибяхнахме до каквито и да било непозволени методи, господин комендант — обясни Хенци.

Отидох в „будката“ и наредих да доведат амбулантния търговец. Той вече едва се държеше на краката си и бе подкрепян от полица, който го доведе, но не седна, когато го поканих.

— Фон Гунтен — казах аз неволно с приветлива нотка в гласа, — както чувам, вие сте признали, че сте убили малката Гритли Мозер.

— Аз убих момичето — отговори амбулантният търговец толкова тихо, че едва можах да го разбера, и се втренчи в пода. — Оставете ме сега на мира.

— Вървете сега да спите, фон Гунтен — казах аз, — ще продължим разговора по-късно.

Изведоха го. На вратата се сблъска с Матей и се спря. Дишаше тежко. Отвори уста, като че искаше да каже нещо, но не продума нито дума. Само гледаше Матей, който малко смутено му направи път.

— Върви — каза полицаят и отведе фон Гунтен.

Матей влезе в „будката“ и затвори вратата след себе си. Аз запалих една пура.

— Е, Матей, какво ще кажете на това?

— Разпитвали са нещастника над двадесет часа!

— Хенци е възприел този метод от вас, във вашите разпити вие сте били също тъй упорит — отвърнах аз. — Но не намирате ли, че той проведе своя пръв самостоятелен случай всъщност много добре?

Матей не отговори нищо.

Наредих да ни донесат две кафета с мляко и виенски кифли.

И двамата се чувствувахме гузни. Горещото кафе не подобри настроението ни.

— Имам чувството, че фон Гунтен ще се откаже от своето признание — каза най-после Матей.

— Възможно е — отвърнах аз мрачно, — тогава просто ще го обработваме наново.

— Вие го считате за виновен? — попита той.

— А вие не ли? — попитах аз в отговор. Матей се поколеба:

— Да, всъщност и аз — отговори той доста неуверено.

През прозореца като матово сребро струеше утринта. От Зилския кей долитаха шумовете на улицата, а в казармата маршируваха войници.

Тогава се появи Хенци. Влезе, без да почука.

— Фон Гунтен се е обесил — доложи той.

Килята се намираше в края на дълъг коридор. Ние затичахме натам. Двама полицаи се занимаваха вече с амбулантния търговец. Той лежеше на пода. Бяха му разкъсали ризата. Косматите гърди бяха неподвижни. На прозореца още се клатеха тирантите му.

— Нищо не може вече да помогне — каза единият от полицаите. — Той е мъртъв.

Аз запалих отново изгасналата си пура, а Хенци взе една цигара.

— С това случаят Гритли Мозер е приключен — констатирах аз и закрачих уморено по безкрайния коридор към кабинета си. — А на вас, Матей, пожелавам приятно летене за Йордания.

Но когато към два часа следобед Фелер дойде за последен път със служебната кола в „Урбан“, за да закара Матей на летището, и куфарите бяха вече натоварени, комисарят каза, че имали време, и му нареди да кара през Мегендорф. Фелер се подчини, колата се понесе през горите. Стигнаха селския площад, когато погребалната процесия вече се приближаваше — дълго шествие от безмълвни хора. Бяха се стекли огромни тълпи от околните села, а също и от града, за да присъствуват на погребението. Вестниците бяха съобщили вече за смъртта на фон Гунтен и всички бяха почувствували облекчение. Справедливостта беше победила. Матей беше слязъл от колата и стоеше с Фелер сред купчина деца срещу черквата. Ковчегът беше положен върху кола, теглена от два коня, и беше обкичен с бели рози. След ковчега две по две и с по един венец вървяха децата от селото,

водени от учителката, учителя и свещеника — момичетата в бели рокли. Следваха родителите на Гритли Мозер — две черни фигури. Жената се спря и погледна комисаря. Лицето ѝ беше безизразно, очите празни.

— Вие удържахте обещанието си — каза тя тихо, но толкова ясно, че комисарят я чу. — Благодаря ви.

След това продължи пътя си. Изправена, горда, до един съсипан, изведнъж остарял мъж.

Комисарят почака да мине цялата процесия — селският кмет, представители на правителството, селяни, работници, домакини, девойки, всички в своите най-хубави, празнични дрехи. Никой не проговаряше под лъчите на следобедното слънце, зрителите също стояха неподвижно, чуваха се само далечният звън на черковните камбани, тропотът на колата и безбройните стъпки на хората по твърдата настилка на селската улица.

— Карай към Клотен! — каза Матей и двамата отново се качиха в служебната кола.

След като се сбогува с Фелер и мина паспортната контрола, той си купи в чакалнята „Нойе Цюрхер цайтунг“. Във вестника беше публикувана снимката на фон Гунтен като убиец на Гритли Мозер, но също и снимката на комисаря с бележка за благородната му професия. Един човек, достигнал върха на своята кариера. Но когато стъпи на циментовата писта, метнал мушамата през ръка, той видя, че терасата на аерогарата е пълна с деца. Бяха училищните класове, дошли да разгледат летището. Момичетата и момчетата в пъстри летни дрехи размахваха малки знаменца и носни кърпички, провикваха се от радост и възхищение при излитането и кацането на гигантските сребристи машини. Комисарят се сепна, след това продължи към готовата за полет машина на „Свис-ер“. Когато стигна до нея, другите пътници се бяха вече качили. Стюардесата, която бе отвела пътниците до самолета, протегна ръка за билета на Матей, но комисарят отново се обърна назад. Погледна множеството деца, които щастливо и завистливо махаха към готовата да отлети машина.

— Госпожице, аз няма да летя — каза той и се върна обратно към аерогарата, мина под терасата с неизброимото множество и се запъти към изхода.

Аз приех Матей едва в неделя сутринта, но не в „будката“, а в официалния кабинет, от който се открива нещо като официален изглед към Зилския кей. По стените Гублер, Моргенталер, Хунцикер — признати цюрихски художници. Бях ядосан — имал бях неприятности; от политическия департамент се беше обадил един господин, който непременно искаше да говори само на френски. Йорданската легация беше протестирала и регирунгсратът беше поискал сведения, които аз не можех да дам, защото не разбирах постъпката на бившия си подчинен.

— Седнете, господин Матей — казах аз. Моята официалност, изглежда, го настрои малко тъжно. Седнахме. Аз не пуших и не се готвех да запуша. Това го обезпокои.

— Федералното правителство — продължих аз — сключи споразумение с йорданската държава да ѝ представи един специалист по организация на полицията, освен това вие, господин доктор Матей, сключихте договор с Йордания. С това, че не заминахте, вие нарушихте тези договори. Тъй като и двамата сме юристи, смятам, че няма нужда да ви давам повече разяснения.

— Не е нужно — каза Матей.

— Затова ви моля все пак да заминете колкото може по-скоро за Йордания — предложих аз.

— Няма да замина — отвърна Матей.

— Защо?

— Убиецът на малката Гритли Мозер още не е открит.

— Вие считате амбулантния търговец за невинен?

— Да.

— Но в края на краищата ние имаме неговото признание!

— Сигурно нервите му не са издържали. Дългият разпит, отчаянието, чувството на изоставеност. И аз имам вина за това — продължи той тихо. — Амбулантният търговец се обърна към мен, а аз не му помогнах. Бързах да замина за Йордания.

Всичко беше необикновено. До вчера ние бяхме имали непринудени отношения, а сега седяхме един срещу друг официални и прекалено вежливи — и двамата в официални костюми.

— Моля ви да ми възложите случая още веднъж, господин комендант! — каза Матей.

— С това не мога да се съглася при никакви обстоятелства — отговорих аз. — Вие не сте вече на работа при нас, господин доктор Матей.

Комисарят ме погледна изненадано.

— Уволнен ли съм?

— Вие напуснахте кантоналната полиция, защото трябваше да заемете поста в Йордания — обясних аз спокойно. — Това, че сте нарушили вашия договор, е ваша работа. Но ако ви назначим сега отново, това би означавало, че одобряваме вашата постъпка. Разберете, че това е невъзможно.

— Ах, тъй ли? — отвърна Матей. — Разбирам.

— За съжаление това вече не може да се промени — заключих аз.

Мълчахме известно време.

— Когато минах през Мегендорф на път за летището, видях там деца — каза Матей тихо.

— Какво искате да кажете?

— В погребалната процесия имаше много деца.

— Но това е съвсем естествено.

— И на летището имаше деца, цели училищни класове.

— Е, и? — Аз наблюдавах Матей учудено.

— Да приемем, че имам право, да приемем, че убиецът на Гритли Мозер е още жив, не са ли застрашени тогава и други деца? — попита Матей.

— Разбира се — отвърнах аз спокойно.

— Ако съществува такава опасност — продължаваше Матей упорито, — дълг на полицията е да закриля децата и да предотврати едно ново престъпление.

— Значи, затова не отлетяхте — за да закриляте децата? — казах аз бавно.

— Затова — отговори Матей.

Помълчах известно време. Сега виждах случая по-ясно и почвах да разбирам Матей.

Да, казах тогава, винаги е възможно деца да са в опасност. Ако предположението на Матей е правилно, можем само да се надяваме, че истинският убиец ще се издаде някой ден или — в най-лошия случай — ще ни остави при следващото си престъпление следи, които

могат да ни насочат към нещо. Думите ми звучат цинично, казах аз, но това не е цинично, а само ужасно. Властта на полицията има граници и трябва да има граници. Наистина всичко е възможно, дори и най-невероятното, но ние трябва да изхождаме от това, което е вероятно. Ние не можем да твърдим със сигурност, че фон Гунтен е виновен, това всъщност изобщо не е възможно; но ние можем да кажем, че той вероятно е виновен. Ако не смятаме да измисляме някакъв непознат, амбулантният търговец е единственият, върху когото пада подозрението. Той е извършил вече веднъж престъпление против нравствеността, носел е със себе си бръснари и шоколад, по дрехите му бе открита кръв, освен това е вършил своята търговия и в Швиц и Санкт-Гален, тоест там, където бяха извършени другите две убийства, освен това той направи самопризнание и се самоуби; така че да се съмняваме в неговата вина, е чисто дилетантство.

Здравият човешки разум ни казва, продължих аз, че фон Гунтен е убиецът. Че здравият човешки разум може да греши, че като хора ние можем да се заблуждаваме — това е риск, който трябва да поемаме. Освен това убийството на Гритли Мозер за съжаление не е единственото престъпление, с което трябва да се занимаваме. Оперативната група току-що замина за Шлирен. Към това се прибавяха четири кражби с взлом през тази нощ. Ние не можехме да си позволим лукса за повторно разследване дори по чисто технически причини. Можехме да направим само възможното, а ние вече го бяхме направили. Децата се намират винаги в опасност. Годишно се наброяват над двеста престъпления против нравствеността. Само в нашия кантон. Можем да просвеждаме родителите, да предупреждаваме децата, всичко това сме правили, но не можем да изплетем толкова гъста полицейска мрежа, че да не стават вече никакви престъпления. Престъпления стават винаги не защото има прекалено малко полицаи, а защото изобщо има полицаи. Ако ние не сме необходими, няма да има и престъпления. Да имаме това пред вид! Трябва да изпълняваме дълга си, тук Матей има право, но първият ни дълг е да не излизаме извън обсега на нашите задължения, иначе само бихме създали една полицейска държава.

Млъкнах.

Вън почнаха да бият черковните камбани.

— Разбирам, че вашето лично... положение... се е утежило. Вие попаднахте между два стола — забелязах аз учтиво, приключвайки разговора.

— Благодаря ви, господин докторе — каза Матей. — На първо място аз ще се заема със случая Гритли Мозер. Частно.

— По-добре се откажете от това си намерение! — посъветвах го аз.

— В никакъв случай — отговори той.

Аз не показах своето раздражение.

— Мога ли тогава да ви помоля само да не ни досаждайте повече с този случай? — попитах аз, ставайки.

— Както обичате — каза Матей.

И ние се сбогувахме, без да си подадем ръка.

Тежко беше за Матей да мине покрай някогашния си кабинет, напускайки празната сграда на полицията. Бяха сменили вече табелката на вратата и Фелер, който също се навърташе тук в неделя, се смути, когато се срещнаха. Той едва поздрави, само измърмори нещо. Матей се чувствуваше като призрак, но най-много му тежеше, че вече няма да има на разположение служебна кола. Беше решил колкото може по-бързо да се върне в Мегендорф; но сега не можеше да изпълни това си намерение така лесно, защото пътуването дотам, макар и не дълго, беше доста сложно. Трябваше да вземе осмицата и след това да пътува с омнибус; в трамвая беше и Тройлер, който отиваше с жена си при нейните родители; той се втрещи слисан в комисаря, но не попита нищо. Изобщо Матей срещна маса познати, между другото един професор от федералната политехника и един художник. Твърде смътно обясняваше защо не е заминал и всеки път изпитваше неудобство, защото бяха празнували неговото „повишение“ и заминаване. Чувствуваше се като призрак, като възкръснал мъртвец.

В Мегендорф камбаните току-що бяха замлъкнали. Селяните стояха в празничните си дрехи на селския площад или отиваха на групи в „Еленът“. Въздухът бе станал по-свеж, отколкото в предишните дни, огромни облаци се носеха откъм запад. При Мосбах младежите вече играеха футбол; нищо не напомняше, че преди няколко дни недалеч от селото беше извършено убийство. Всички бяха весели, някъде пееха „До чешмата край градските врати“. Пред голяма селска къща с паянтова ограда и огромен покрив деца играеха на криеница;

едно момче броеше с висок глас до десет, а другите хукваха във всички посоки. Матей се спря да ги погледа.

— Чичо — каза един тих глас зад него. Той се обърна. Между куп цепеници и една градинска ограда стоеше малко момиченце със синя рокля. Кафяви очи, кестеняви коси. Урзула Фелман.

— Какво искаш? — попита комисарят.

— Застани пред мен, за да не ме намерят — прошепна момичето. Комисарят застана пред момичето.

— Урзула — каза той.

— Не говори толкова високо — прошепна момичето, — иначе ще чуят, че говориш с някого.

— Урзула — зашепна сега и комисарят, — това за великана аз не го вярвам.

— Какво не вярваш?

— Че Гритли Мозер е срещнала великан, голям като планина.

— Но него го има.

— Ти виждала ли си го?

— Не, но Гритли го е видяла. А сега мълчи.

Едно червенокосо луничаво момче се промъкваше откъм къщата. Беше момчето, което трябваше да търси. То се спря пред комисаря, след това се запъти крадешком към другата страна на селската къща. Момичето се изсмя тихо.

— Той не ме забеляза.

— Гритли ти е разказвала някаква приказка — прошепна комисарят.

— Не — каза момичето, — всяка седмица великанът е чакал Гритли и ѝ е давал таралежчета.

— Къде я е чакал?

— В долинката Роткелер — отговори Урзула. — Тя го е нарисувала. Значи, го е имало. А също и таралежчетата.

Матей беше смаян.

— Тя е нарисувала великана?

— Рисунката е окачена в класната стая — каза момичето. — Отмести се.

В миг то бързо се шмугна между купа цепеници и Матей, припна към селската къща и с ликуващ вик удари по вратата преди момчето, което се появи тичешком иззад къщата.

Новините, които получих в понеделник сутринта, бяха странни и обезпокоителни. Най-напред кметът на Мегендорф ми се оплака по телефона, че Матей нахлул в училището и задигнал една рисунка на убитата Гритли Мозер; заяви, че не позволявал на кантоналната полиция да тършува повече в неговото село, след всички тези ужаси сега им било необходимо спокойствие; накрая не особено учтиво ми съобщи също, че щял да изгони Матей с кучета от селото, ако се появил още веднъж там. След това Хенци се оплака, че имал някаква разправия с Матей, и то — по-неприятното от всичко — в „Кроненхале“; бившият му началник бил явно пиян, гаврътнал на бърза ръка един литър „Резерв дю патрон“ и след това си поръчал коняк, а него нарекъл съдебен убиец; жена му, родена Хотингер, била ужасно отвратена. Но това не беше още всичко. След сутрешния рапорт научих от Фелер, че не друг, а един тип от градската полиция му докладвал, че виждали Матей в различни барове и че сега той се бил настанил в хотел „Рекс“. Освен това ми съобщиха, че Матей почнал и да пуши. „Паризиен“. Той беше променен, преобразен, като че ли за една нощ бе станал друг човек. Опасявайки се от предстоящо нервно разстройство, аз позвъних на един психиатър, когото често канехме като вещо лице.

За моя изненада лекарят отговори, че Матей се записал при него за същия ден следобед, след което аз го осведомих за случилото се.

След това писах на йорданската легация, че Матей е болен, и помолих да му дадат отпуск, уверявайки, че след два месеца комисарят ще се яви в Аман.

Частната клиника се намирал далеч от града, край село Рьотен. Матей бе взел влака и трябваше да мине пеша доста път. Нямахше търпение да чака пощенската кола, която скоро го задмина и която той изгледа леко ядосан. Мина през малки стопанства. Край пътя играеха деца, селяни работеха по нивите. Небето беше забулено, сребристо. Беше се застудило отново, температурата падаше към нулата, за щастие, без да я достигне. Матей крачеше покрай хълмовете и след Рьотен сви по пътя, който водеше през равнината към клиниката. Първо му направи впечатление една жълта сграда с висок комин, която приличаше повече на мрачна фабрика. Но скоро картината стана по-приветлива. Наистина главното здание все още се закриваше от буки и тополи. Но сред тях Матей забеляза кедри и една гигантска

уелингтония [Вид секвоя, наречена на Уелингтън, — Б. пр.]. Влезе в парка. Пътят се разклоняваше. Матей се ориентира по една табела: „Дирекция“. През дърветата и храстите просветваше малко езеро, но това можеше да бъде и само някаква ивица мъгла. Мъртва тишина. Матей чуваше само скърцането на собствените си стъпки по едрия пясък. След малко долови шум от гребло. Един младеж изравняваше пясъчната алея. Движенията му бяха бавни и равномерни. Матей се спря нерешително. Не знаеше накъде да върви, а друга табела не виждаше.

— Можете ли да ми кажете къде се намира дирекцията? — обърна се той към младия човек.

Младежът не отговори нито дума. Продължаваше да движи греблото равномерно и спокойно като машина, сякаш никой не го беше заговорил, сякаш нямаше никого. Лицето му беше безизразно и тъй като работата му явно не отговаряше на неговите огромни физически сили, комисарят бе обзет от чувството, че го грози опасност. Стори му се, че младежът може да замахне изведнъж с греблото. Почувствува несигурност. Продължи нерешително пътя си и влезе в един двор. Веднага след това влезе във втори, по-голям. От двете страни имаше колониади като в манастир, но в дъното на двора се издигаше сграда, която приличаше на вила. И тук нямаше жив човек, само отнякъде се носеше жаловит глас, висок и умолителен, който непрекъснато повтаряше все една и съща дума. Матей отново се спря нерешително. Обхвана го необяснима тъга. Никога още не бе изпитвал такова чувство на безнадеждност. Натисна бравата на една стара врата с дълбоки цепнатини и резби, но вратата не се поддаде. Чуваше се само гласът, все този глас. Матей закрачи като насън през колонадата. В някои от големите каменни вази имаше червени лалета, в други — жълти. Най-послед чу стъпки. Висок стар господин вървеше важно през двора. Недоумяващ, леко учуден. Водеше го една сестра.

— Добър ден — каза комисарят, — искам да отида при професор Лохер.

— Записан ли сте? — попита сестрата.

— Той ме очаква.

— Влезте тогава в салона — каза сестрата и посочи една двукрила врата, — оттам ще ви повикат.

След това се отдалечи, държейки под ръка стареца, който вървеше унесено, отвори една врата и изчезна заедно с него. Гласът отнякъде все още се чуваше. Матей влезе в салона — просторно помещение със старинни мебели, с фотьойли и огромно канапе, над което в тежка златна рамка висеше портретът на някакъв човек, навярно дарителят на болницата. Освен това по стените бяха окачени картини от тропически земи, може би от Бразилия. На Матей се стори, че разпознава околностите на Рио де Жанейро. Отиде към двукрилата врата, която водеше към една тераса. Върху каменния парапет бяха поставени големи кактуси. Но паркът вече не се виждаше, мъглата се беше сгъстила. Матей смътно различаваше вълниста местност с някаква статуя или надгробен паметник и застрашителна като призрак сребриста тополя. Комисарят почна да губи търпение. Запали цигара; новата му страст го успокои. Върна се в стаята и се спря до канапето пред стара кръгла маса със стари книги; Гастон Боние, „Flore complete de France, Suisse et Belgique“ [„Растителността във Франция, Швейцария и Белгия“ (фр.). Б. пр.]. Почна да прелиства. Грижливо начертани таблици с изображения на цветя, треви, сигурно много красиви, успокояващи. Но на комисаря те не подействуваха. Изпуши втора цигара. Най-после дойде една сестра, дребна енергична особа с очила без рамки.

— Господин Матей? — попита тя.

— Да, аз съм.

Сестрата се огледа.

— Нямате ли багаж?

Матей поклати глава и се учуди за миг на въпроса.

— Бих искал само да задам няколко въпроса на господин професора — отговори той.

— Моля — каза сестрата и поведе комисаря през една малка врата.

Той влезе в малка, за негово учудване по-скоро бедна стая. Нищо не показваше, че това е лекарски кабинет. По стените също такива картини като в салона, освен това снимки на сериозни брадати мъже с очила без рамки — чудовищни физиономии. Очевидно предшественици. Бюрото и столовете бяха отрупани с книги, само едно старо кожено кресло беше свободно. Лекарят в бяла престилка седеше зад своите папки. Той беше дребен, слаб, подобен на птица и

носеше очила без рамки също като сестрата и брадатите мъже по стената. Очилата без рамки тук, изглежда, бяха задължителни и може би отличителен знак или белег на някакъв таен орден, както тонзурата на монасите — помисли си комисарят, кой ги знае.

Сестрата се оттегли. Лохер стана и поздрави Матей.

— Добре дошли — каза той малко смутено, — разположете се удобно. Тук всичко е по-износено. Ние сме фондация и не сме добре с финансите.

Матей седна в коженото кресло. Лекарят запали настолната лампа, толкова тъмно беше в стаята.

— Мога ли да запуша? — попита Матей.

Лохер се изненада.

— Моля — каза той и внимателно изгледа Матей над прашните си очила. — Но по-рано вие не пушехте?

— Никога.

Лекарят взе лист хартия и почна да драска по него, очевидно си отбелязваше нещо. Матей чакаше.

— Роден сте на единадесети ноември 1903 година, нали? — попита лекарят, продължавайки да пише.

— Точно така.

— Все още в хотел „Урбан“ ли живеете?

— Сега в „Рекс“.

— Аха, сега в „Рекс“. На „Вайнбергщрасе“. Значи, все още продължавате да живеете в хотелски стаи, мой драги Матей?

— Това, изглежда, ви учудва?

Лекарят вдигна очи от книгата си.

— Човече — каза той, — вие живеете вече тридесет години в Цюрих. За това време други създават семейства, отглеждат поколение, стремят се към по-добро бъдеще. Нямате ли изобщо никакъв личен живот? Извинете, че питам така.

— Разбирам — отговори Матей, на когото изведнъж стана ясно всичко, също и въпросът на сестрата за куфари. — Комендантът ви се е обаждал.

Лекарят внимателно сложи писалката си настрана.

— Какво искате да кажете, уважаеми?

— Получили сте нареждане да ме прегледате — каза Матей и загаси цигарата си. — Защото не изглеждам съвсем... нормален... на

кантоналната полиция.

Двамата замълчаха. Матова мъгла се стелеше навън пред прозореца, сив, безлик здрач пропълзяваше в малката стая, изпълнена с книги и папки. На всичко отгоре студ и застоил въздух, примесен с миризмата на някакво лекарство.

Матей стана, отиде до вратата и я отвори. Вън със скръстени на гърдите ръце стояха двама души в бели престилки. Матей отново затвори вратата.

— Двама пазачи. В случай, че ви създам трудности.

Лохер си оставаше невъзмутим.

— Слушайте, Матей — каза той, — ще говоря с вас като лекар.

— Както обичате — отвърна Матей и седна.

Съобщили му, продължи Лохер и отново взе писалката в ръка, че напоследък Матей извършил постъпки, които вече не могли да се окачествят като нормални. Затова било уместно да поговорят откровено. Матей имал сурова професия и бил принуден да се отнася сурово с ония, които попадали в неговата сфера, така че трябвало по справедливост да прости и на него, лекаря, ако говорел откровено, защото и неговата професия го била направила суров. И мнителен. Като премислил поведението на Матей, било в края на краищата странно да се изпусне съвсем неочаквано, съвсем внезапно такъв изключителен шанс като назначението в Йордания. Отгоре на това натрапчивата идея, че трябва да търси някакъв убиец, който бил вече намерен; по-нататък това внезапно решение да пропуши, това също тъй необикновено влечение към пиенето — цели четири двойни коняка след един литър „Резерв дю патрон“, човече божи, това страшно приличало на рязка промяна на характера, на симптоми на започващо заболяване. Било само в интерес на Матей да се подложи на основен преглед, за да се получи пълна картина както в клиническо, така и в психическо отношение, и затова той му предлагал да остане няколко дни в Рьотен.

Лекарят млъкна, заби отново глава в своите книжа и почна да драска нещо.

— Имате ли от време на време температура?

— Не.

— Смущение в говора?

— Също не.

— Да чувате гласове?

— Глупости.

— Да ви избива пот?

Матей поклати глава. Здравчът и приказките на доктора го караха да губи търпение. Потърси пипнешком цигарите. Най-после ги намери. Ръката, с която пое запалената от доктора кибритена клечка, трепереше. От яд. Положението беше много глупаво, той трябваше да предвиди това и да избере друг психиатър. Но той обичаше този лекар, когото те викаха от време на време за „Казерненщрасе“ като нещо лице по-скоро от симпатия. Имаше доверие в него, защото другите лекари се отнасяха към него пренебрежително, защото минаваше за особняк и фантазьор.

— Възбуден — констатира лекарят почти радостно. — Да повикам ли сестрата? Ако искате още сега да идете във вашата стая...

— И на ум не ми идва — отвърна Матей. — Имате ли коняк?

— Ще ви дам нещо успокоително — предложи лекарят и стана.

— Нямам нужда от успокоително, имам нужда от коняк — отвърна грубо комисарят.

Лекарят трябва да бе натиснал копчето на някаква скрита инсталация, защото на вратата се появи един пазач.

— Донесете една бутилка коняк и две чаши от квартирата ми — нареди лекарят и си разтърка ръцете, навярно от студ. — Но побързичко!

Пазачът изчезна.

— Наистина, Матей — обясни лекарят, — струва ми се, че е съвсем наложително да постъпите в болницата. Иначе всеки момент може да настъпи пълен душевен и физически крах. А ние искаме да го предотвратим, нали? При известно старание ще успеем.

Матей не отговори нищо. Замълча и лекарят. Само веднъж иззвъня телефонът. Лохер вдигна слушалката и каза:

— Зает съм.

Вън сега бе почти тъмно, толкова бързо се бе смрачило тази вечер.

— Да запаля ли горната лампа? — попита лекарят, само за да каже нещо.

— Не.

Матей се бе овладял отново. Когато пазачът дойде с коняка, той си наля, изпи го и си наля отново.

— Лохер — каза той, — оставете сега вашите глупави шеги като „човече божи“, „по-бързичко“ и така нататък. Вие сте лекар. Случвало ли ви се е някога във вашата професия да не можете да разрешите някой случай?

Лекарят го погледна учудено. Този въпрос го смути и обезпокои, защото той не знаеше накъде бие.

— Повечето от моите случаи са неразрешими — отговори най-после той честно, макар още в същия миг да почувствува, че не би трябвало да дава подобен отговор на един пациент, за какъвто все още считаше Матей.

— При вашата професия мога да си го представя — отговори Матей с ирония, която настрои лекаря тъжно.

— Само за да ми зададете този въпрос ли дойдохте тук?

— И за това.

— За бога, какво става с вас? Та нали вие бяхте за нас образец на благоразумие? — попита лекарят смутено.

— Не знам — отговори Матей несигурно, — убитото момиченце.

..

— Гритли Мозер?

— Непрекъснато мисля за това момиченце.

— То не ви дава покой?

— Вие имате ли деца? — попита Матей.

— Аз също не съм женен — отговори лекарят тихо и отново се смути.

— Аха, и вие също. — Матей млъкна мрачно. — Виждате ли, Лохер — заговори той отново, — аз гледах внимателно и не отвърнах поглед като моя приемник Хенци, нормалния: в шумата лежеше един обезобразен труп, само лицето беше недокоснато — едно детско личице. Гледах, без да откъсвам очи — в храстите се виждаха още червената му рокля и бисквити. Но това не беше най-страшното.

Матей млъкна отново, сякаш се уплаши. Той беше от ония, които никога не говорят за себе си, а сега все пак бе принуден да направи изключение, защото имаше нужда от този малък, подобен на птица лекар със смешните очила, който единствен можеше да му помогне и на когото трябваше срещу това да открие душата си.

— Преди малко вие с право се учудихте — продължи той най-после, — че все още живея в хотел. Не исках да влизам в пряк допир със света, предпочитам да го подчиня като рутинер, но да не страдам заедно с него. Исках да бъда по-горе от него, да не губя самообладание и да го управлявам като техник. Издържах гледката на убитото момиче, но когато заставах пред родителите, силите внезапно ми изневериха, изведнъж пожелах да се махна от тази проклета къща в Мосбах и така обещах в името на спасението на душата си да намеря убиеца, само за да не бъда принуден да гледам повече страданието на тези родители, безразличен към това, че не мога да удържа обещанието си, тъй като трябваше да замина за Йордания. И след това се предадох отново на старото безразличие, Лохер. Беше така отвратително. Не се застъпих за амбулантния търговец. Оставих ги да вършат каквото искат. Отново станах човекът без чувства, какъвто бях по-рано. „Матей Страшилището“, както ме наричат в Нидердорф [Квартал в центъра на Цюрих с кръчми и заведения със съмнителна публика. — Б. пр.]. Намерих отново убежище в спокойствието, в превъзходството, в официалността, в безразличието, докато видях децата на летището.

Лекарят бутна настрана своите бележки.

— И се върнах — каза Матей. — Останалото ви е известно.

— И сега? — попита лекарят.

— И сега съм тук, защото не вярвам във вината на амбулантния търговец и трябва да изпълня обещанието си.

Лекарят стана и отиде до прозореца.

Появи се пазачът, зад него вторият.

— Вървете си в отделението — каза лекарят, — нямам вече нужда от вас.

Матей си наля коняк и се засмя.

— Добър е този „Реми Мартен“.

Лекарят все още стоеше до прозореца и гледаше навън.

— Как мога аз да ви помогна? — попита той безпомощно. — Аз не съм криминалист.

След това се обърна към Матей.

— Защо всъщност смятате, че амбулантният търговец е невинен? — попита той.

— Ето, вижте.

Матей сложи на масата лист хартия и грижливо го разгъна. Беше детска рисунка. Вдясно долу с непохватен почерк бе написано „Гритли Мозер“, а с цветен молив бе нарисуван един мъж. Той беше голям, по-голям от елите, които го заобикаляха като странни треви, нарисуван, както рисуват децата — точка, точка, запетая, минус, скобка, завъртулка... Беше с черна шапка и черни дрехи, а от дясната му ръка, която представляваше кръгче с пет чертички, се сипеха няколко малки кръгчета с много космички и като звезди падаха върху мъничко момиченце, по-малко от елите. Най-горе, всъщност вече в небето, бе нарисуван черен автомобил, а до него някакво странно животно с чудновати рога.

— Тази рисунка е от Гритли Мозер — обясни Матей. — Взех я от класната ѝ стая.

— И какво трябва да изобразява тя? — попита лекарят, като разглеждаше рисунката с недоумение.

— Великана с таралежчетата.

— Какво значи това?

— Гритли разказвала, че един великан ѝ подарил в гората малки таралежчета. Рисунката изобразява тази среща — обясни Матей и посочи малките кръгчета.

— И затова вие смятате...

— Подозрението, че в образа на великана с таралежчетата Гритли Мозер е нарисувала своя убиец, не е съвсем неоснователно.

— Глупости, Матей — отвърна лекарят сърдито, — тази рисунка е просто продукт на детска фантазия, не градете на нея никакви надежди.

— Може би — отговори Матей, — но затова пък автомобилът е възпроизведен много добре. Бих казал, че това е някаква стара американска кола, а и великанът е живо нарисуван.

— Но великани не съществуват! — каза лекарят нетърпеливо. — Не ми разправяйте приказки.

— Един голям, едър мъж лесно би могъл да се стори великан на едно малко момиченце.

Лекарят погледна Матей учудено.

— Вие смятате, че убиецът е едър мъж?

— Това, разбира се, е само предположение — уклончиво отговори комисарят. — Ако е вярно, значи убиецът кара някаква стара

черна американска кола.

Лохер бутна очилата на челото си, взе рисунката в ръка и почна да я разглежда внимателно.

— Какво искате от мен? — попита той несигурно.

— Ако предположим, че не притежавам нищо друго от убиеца освен тази рисунка — обясни Матей, — тя ще бъде единствената следа, по която бих могъл да се насоча. Но в този случай тя би представлявала за мен нещо като рентгенова снимка за несведущ. Не бих могъл да я разтълкувам.

Лекарят поклати глава.

— На тази детска рисунка не би могло да се прочете нищо за убиеца — отговори той и отново сложи рисунката на бюрото. — Може само да се каже нещо за момичето, което я е нарисувало. Гритли трябва да е била интелигентно, будно и весело дете. Децата рисуват не само това, което виждат, но и това, което чувствуват. Фантазия и реалност се смесват. Така някои неща на тази рисунка са реални — големият мъж, автомобилът, момичето. Други изглеждат като шифровани — таралежите, животното с големите рога. Все загадки. А тяхното разрешение — е, да — него Гритли е отнесла в гроба. Аз съм медик, не се занимавам с призоваване на духове. Приберете си рисунката. Глупост е да се занимаваме повече с нея.

— Вие просто не смеете.

— Не обичам да си губя времето напразно.

— Това, което наричате губене на време, е може би само стара метода — каза Матей. — Вие сте човек на науката и знаете какво е работна хипотеза. Гледайте на моето предположение, че на тази рисунка е изобразен убиецът, като на такава хипотеза. Участвайте в моята фикция и нека видим какво ще излезе от това.

Лохер погледна за миг комисаря замислено, след това отново почна да разглежда рисунката.

— Как изглеждаше всъщност амбулантният търговец? — попита той.

— Невзрачен.

— Интелигентен?

— Не глупав, но мързелив.

— Не е ли бил съден веднъж за престъпление против нравствеността?

— Имал е нещо с една петнадесетгодишна девойка.

— Връзки с други жени?

— Разбира се, като амбулантен търговец. Изобщо той е водел доста разгулен живот — отговори Матей.

Сега Лохер беше заинтригуван. Нещо не беше ясно.

— Жалко, че този донжуан е признал и се е обесил — промърмори той, — иначе никога не бих казал, че е сексуален убиец. Но да разгледаме сега вашата хипотеза. Ако съдим по външния вид, великанът с таралежите на рисунката съвсем прилича на сексуален убиец. Той е голям и едър. Обикновено ония, които посягат по този начин на деца, са примитивни, повече или по-малко слабоумни, имбецилни и дебилни, както се изразяваме ние, лекарите, здрави физически, склонни към насилие по отношение на жените или страдат от комплекс на малоценност, или са импотентни.

Той спря, изглежда, беше открил нещо.

— Странно — каза той.

— Какво има?

— Датата под рисунката.

— Е?

— Повече от седмица преди убийството. Ако вашата хипотеза е вярна, Гритли Мозер е срещнала своя убиец преди престъплението, Матей. Странно е, че тя е изобразила своята среща във формата на приказка.

— Чисто по детски.

Лохер поклати глава.

— Децата също не вършат нищо без причина — каза той. — Навярно големият черен мъж е забранил на Гритли да разказва за тайнствената им среща. И горкото дете го е послушало и е разказало една приказка вместо истината, иначе някой е щял може би да заподозре нещо и детето е щяло да бъде спасено. Признавам, това действително е дяволска история. Изнасилено ли е било момичето? — попита той внезапно.

— Не — отговори Матей.

— Същото се е случило и с момичетата, които бяха убити преди години в Санкт-Гален и в Швиц, нали?

— Точно така.

— Също с бръснач?

— Също.

Сега и лекарят си наля коняк.

— Според мен това не е убийство на сексуална почва, а акт на отмъщение — каза той. — Който и да е бил убиецът — амбулантният търговец или великанът с таралежите на бедната Гритли, с тези убийства той е искал да си отмъсти на жените.

— Но едно момиче не е жена.

Лохер не се остави да бъде разколебан.

— Но при болни хора може да замести жена — обясни той. — Тъй като убиецът не смее да посегне на жени, той посяга на малки момичета. Вместо жената, той убива тях. Затова и винаги се насочва към един и същи вид момичета. Проверете и ще видите, че всички жертви си приличат. Не забравяйте, че убиецът е примитивен човек и че независимо от това дали са слабоумни по рождение, или вследствие на прекарана болест, такива хора не могат да контролират своите нагони. Способността им да възпират своите импулси е ненормално слаба, необходимо е съвсем малко, слабо нарушение на обмяната на веществата, няколко дегенерирани клетки — и човек става животно.

— А причината да си отмъщава?

Лекарят се замисли.

— Може би сексуални конфликти — обясни той, — може мъжът да е бил потискан или експлоатиран от жена. Може жена му да е богата, а той беден. Може тя да има по-високо обществено положение от него.

— Всичко това не важи за амбулантния търговец — констатира Матей.

Лекарят сви рамене.

— Тогава нещо друго ще важи за него. И най-абсурдните неща са възможни между мъж и жена.

— Ако амбулантният търговец не е убиецът, съществува ли опасност от нови убийства занапред? — попита Матей.

— Кога е извършено убийството в кантона СанктГален?

— Преди пет години.

— А в кантона Швиц?

— Преди две.

— Интервалите от един случай до друг намаляват — констатира лекарят. — Това би могло да означава засилване на болестта.

Съпротивата срещу афектите очевидно отслабва все повече и ако му се удаде случай, болният би извършил ново убийство навярно още след няколко месеца и дори седмици.

— А държането му през това време?

— Отначало болният се чувства някак облекчен — каза лекарят малко неуверено, — но скоро се натрупва нова омраза, обажда се нова потребност от отмъщение. На първо време ще почне да се навърта около деца, може би пред училища или на обществени места. След това ще почне постепенно пак да обикаля с колата си и да търси нова жертва и щом намери подходящо момиче, пак ще се сприятели, докато историята просто се повтори отново.

Лохер млъкна.

Матей взе рисунката, сгъна я и я пхна във вътрешния си джоб. След това се загледа през прозореца, зад който сега се бе спуснала нощта.

— Пожелайте ми да успея да намеря великана с таралежите, Лохер! — каза той.

Лекарят го погледна смаян и изведнъж разбра.

— Изглежда, че великанът с таралежите е за вас нещо повече от работна хипотеза, така ли е, Матей? — каза той.

— За мен той е действителен — призна Матей. — Нито за миг не се съмнявам, че той е убиецът.

Всичко, което му бил казал, било само умозрителни построения, просто игра на ума без научна стойност, заяви сега лекарят, ядосан, че го бяха измамили и не беше прозрял намерението на Матей. Той просто бил посочил една от хилядите други възможности. По същия метод можело да се докаже, че всеки е можел да бъде убиецът, защо не, в края на краищата всяка безсмислица била възможна и можела да се обоснове някак си логично, Матей знаел това много добре, а той, Лохер, участвувал в неговата фикция само от любезност, но сега Матей трябвало да бъде мъж, да гледа реалността без хипотези и да има куража да се примири с фактите, които недвусмислено доказвали вината на амбулантния търговец. Детската рисунка била просто продукт на фантазията или изобразявала среща на момичето с човек, който съвсем не бил и не можел да бъде убиецът.

— Оставете на мен да съдя доколко правдоподобни са вашите разсъждения — отговори Матей, като изпи коняка си.

Лекарят не отговори веднага. Сега той отново седеше зад старото си бюро, обграден от своите книги и протоколи, директор на клиника, която отдавна вече беше остаряла, на която липсваха пари и най-необходимото и в служба на която той безнадеждно съсипваше силите си.

— Матей — завърши той най-после разговора и в гласа му звучеше умора и горчивина, — вие се опитвате да направите нещо невъзможно. Не искам сега да ставам патетичен. Човек си има воля, честолюбие, гордост, той не обича да се признава за победен. Това ми е ясно, аз самият съм такъв. Но ако вие искате да търсите един убиец, който по всяка вероятност изобщо не съществува и когото, дори и да съществуваше, вие никога няма да намерите, защото има много като него, които само поради случайност не убиват, тогава работата става съмнителна. Избирайки лудостта като метод, вие може би постъпвате смело, готов съм да призная това, днес крайностите импонират, но ако този метод не доведе до целта, страхувам се, че тогава за вас ще остане само безумието.

— Сбогом, доктор Лохер — каза Матей.

Доклад за този разговор получих от Лохер. Както обикновено, неговият микроскопичен, сякаш гравирани немски почерк едва се четеше. Извиках Хенци, който също трябваше да проучи документа. Той каза, че лекарят сам пишел, че смята всичко за несъстоятелни хипотези. Аз не бях толкова сигурен, струваше ми се, че лекарят се страхува от собствения си кураж. Сега все пак се усъмних. Ние бяхме изтръгнали от амбулантния търговец всъщност само най-общо, а не пълно признание, което бихме могли да проверим. При това инструментът на убийството още не беше намерен, по нито един от намиращите се в кошницата бръснари не бяха открити следи от кръв. Това отново ме накара да се замисля. Разбира се, всичко това не снемаше вината от фон Гунтен, подозренията бяха все още сериозни, но аз бях обезпокоен. И поведението на Матей ми ставаше по-ясно, отколкото исках да призная. Напук на прокурора аз отидох толкова далеко, че наредих да претърсят още веднъж гората край Мегендорф, но това пак не даде какъвто и да било резултат. Инструментът на убийството беше изчезнал безследно. Навярно той все пак беше някъде в дефилето, както смяташе Хенци.

— Е — каза той и взе от кутията една от своите отвратителни парфюмирани цигари, — наистина не можем да направим нищо повече. Сега трябва да решим кой е луд — Матей или ние.

Аз посочих снимките, които бях наредил да донесат. Трите убити момичета си приличаха.

— Това отново навежда на мисълта за великана с таралежите.

— Защо? — отговори Хенци невъзмутимо. — Момичетата чисто и просто отговарят на типа на амбулантния търговец. — Той се засмя. — Питам се само какво ще предприеме Матей. Не бих искал да съм на неговото място.

— Не го подценявайте — измърморих аз. — Той е способен на всичко.

— Дори да намери убиец, който изобщо не съществува ли, господин комендант?

— Може би — отговорих аз и отново сложих трите снимки към делото. — Знам само, че Матей не се предава лесно.

И излязох прав. Първата новина дойде от шефа на градската полиция. След едно заседание, на което — за кой ли път — трябваше да решаваме някакъв спор за компетентност, вече на сбогуване този нещастник заговори за Матей. Явно, за да ме ядоса. Каза, че често го виждали в зоологическата градина; освен това, че си купил от един гараж на площад „Ешер-Вис“ един стар автомобил марка „Наш“. Скоро след това получих ново съобщение. То ме слиса напълно. Беше една събота вечер в „Кроненхале“ — спомням си го още точно. Около мен седяха всички ползувачи се с известност, име и апетит цюрихчани. Между масите сновяха келнерки, от количката за сервиране се вдигаше пара, а откъм улицата долиташе шумът на движението. Тъкмо ядях супа топчета от дроб под картината на Миро и нямах никакво лошо предчувствие, когато ме заговори представителят на една от големите петролни фирми и без да чака покана, седна на моята маса. Беше леко пийнал и се държеше безцеремонно, поръча коняк и ми разказа, смеейки се, че моят бивш старши лейтенант бил сменил професията си и държал сега в Граубюнден — близо до Хур, една бензиностанция, от която фирмата искала вече да се откаже, понеже била съвсем нерентабилна.

Отначало не исках да повярвам на тази новина. Стори ми се нелепа, безсмислена, абсурдна.

Представителят на фирмата настояваше. Похвали Матей, че и в новата професия се оказал на висота. Бензиностанцията процъфтявала. Матей имал много клиенти. Почти изключително такива, с които бил имал работа навремето, макар и по друг начин. Трябвало да се било разчуло, че Матей Страшилището се е издигнал дотам да държи бензиностанция и сега „бившите“ се стичали тук с моторните си превозни средства от всички страни. От допотопни таратайки до най-скъпия „Мерцедес“ — всякакви спирали при него. Бензиностанцията на Матей била станала един вид място за поклонение на престъпния свят от цяла Източна Швейцария. Продажбата на бензин растяла неимоверно. Току-що фирмата му монтирала втора бензинова колона за супер. Тя му предложила също да построи модерна сграда на мястото на старата къща, в която сега живеел. Той благодарил, но отказал и не пожелал също да си вземе помощник. Колите и мотоциклетите често стояли на опашка, но никой не проявявал нетърпение. Всички явно считат за голяма чест да бъдат обслужени от един бивш старши лейтенант от кантоналната полиция.

Не знаех какво да отговоря. Представителят на фирмата се сбогува, но когато количката се приближи, вдигайки пара, нямаш вече истински апетит, ядох само малко и си поръчах бира. По-късно, както обикновено, дойде Хенци със своята Хотингер. Беше мрачен, защото някакво гласуване не бе минало както той бил искал. Когато чу новината, заяви, че Матей наистина се е побъркал, както той винаги бил предсказвал; изведнъж изпадна в прекрасно настроение и изведе две пържоли, докато жена му непрекъснато разказваше за театъра. Познавала там някои хора.

Няколко дни по-късно извън телефонът. По време на едно заседание. Разбира се, пак от градската полиция. Звънеше директорката на едно сиропиталище. Старата госпожица ми разказа възбудено, че Матей се явил при нея официално облечен, целият в черно, очевидно за да й направи сериозно впечатление, и я попитал може ли да вземе от нейните питомци, както тя се изрази, едно определено момиче. Интересувало го само това дете. Открай време желаел да има дете и сега, когато държал сам един гараж в Граубюнден, бил в състояние да го възпитава. Разбира се, тя отхвърлила молбата му учтиво, позовавайки се на статута на

сиропиталището. Но моят бивш старши лейтенант й бил направил толкова странно впечатление, че тя сметнала за свой дълг да ме уведоми за това. След тези думи тя затвори телефона. Това беше вече наистина странно. Смукнах слисан от пурата си. Но държането на Матей стана съвсем непоносимо, за нас на „Казерненщрасе“ едва с една друга афера. Бяхме повикали един крайно съмнителен тип — неофициален сводник и официален дамски фризьор, който се беше настанил извънредно уютно в прекрасна вила в едно възпято от много поети село над езерото. Във всеки случай движението на таксито и частни коли за там беше повече от оживено. Едва бях почнал разпита и той хвърли своя коз, сияещ от радост, че може да ни натрие носовите със своята новина. Матей живеел в своята бензиностанция с госпожа Хелер. Веднага се обадох по телефона в Хур, след това в съответния полицейски участък. Новината се оказа вярна. Онемях, просто ми се схвана езикът от възмущение. Дамският фризьор седеше тържествуващ пред бюрото ми и дъвчеше дъвката си. Аз капитулирах и наредих да пуснат стария грешник в името на бога. Той ни беше надиграл.

Фактът беше тревожен. Аз бях смаян, Хенци възмутен, прокурорът отвратен, а за регирунгсрата, до чиито уши новината също беше стигнала, това беше позор. Госпожа Хелер ни беше гостувала веднъж на „Казерненщрасе“. Една нейна колежка — точно така, една доста известна в града дама — беше убита; подозирахме, че госпожа Хелер знае повече, отколкото ни разказа, и по-късно тя бе изгонена на бърза ръка от кантона Цюрих, въпреки че, ако не се смята нейната професия, всъщност нямаше никакви улики против нея. Но какво да се прави, в управлението винаги има хора, които си имат определени предразсъдъци. Реших да се намеся, да замина за там. Чувствувах, че поведението на Матей има връзка с Гритли Мозер, но не разбирах каква. обстоятелството, че не знаех, ме ядосваше и правеше несигурен, към това се прибавяше и професионалното любопитство. Като човек на реда, исках да узная каква е работата.

Тръгнах. С моята кола, сам. Беше пак неделя и като поглеждам сега назад, ми се струва, като че ли изобщо много важни неща в тази история ставаха в неделен ден. Навсякъде камбанен звън, сякаш цялата страна звънеше и ечеше; на всичко отгоре някъде в кантона Швиц попаднах сред някаква процесия. По-късно във всяко село стрелба, пукотевица, трясък и грохот на стрелбищата. Навсякъде цареше

чудовищно, безсмислено вълнение, сякаш цяла Източна Швейцария беше в движение; на едно място имаше автомобилно рали, освен това маса автомобили от Западна Швейцария — идваха цели семейства, цели родове и когато най-после стигнах бензиностанцията, която и вие вече също познавате, бях изтощен от целия този оглушителен божи мир. Огледах се. Тогава бензиностанцията не изглеждаше толкова занемарена като днес. Беше по-скоро приветлива, всичко беше чисто, а по прозорците имаше мушката. Кръчмата също не съществуваше. Всичко беше някак сериозно и дребнобуржоазно, може би защото покрай шосето и навсякъде се виждаха предмети, които говореха за присъствието на дете — люлка, голяма куклена къща на една пейка, количка за кукли, дървено конче. Самият Матей обслужваше в момента един клиент, който бързо отпраши със своя „Фолксваген“, когато аз слязох от моя „Опел“. До Матей стоеше едно седем- или осемгодишно момиченце с кукла в ръка. Имаше руси плитки и червена рокличка. Детето ми се стори познато, но не знаех защо, тъй като всъщност никак не приличаше на госпожа Хелер.

— Това беше червеният Майер, нали? — казах аз и посочих „Фолксвагена“, който се отдалечаваше. — Дето го пуснаха едва преди една година?

— Бензин ли? — попита Матей равнодушно. Беше облечен в син комбинезон.

— Супер.

Матей напълни резервоара и избърса стъклото.

— Четиринайсет и трийсет.

Дадох му петнайсет.

— Няма нужда — казах аз, когато той поиска да ми върне, но веднага се изчервих. — Прощавайте, Матей, казах го просто машинално.

— Моля, моля, свикнал съм вече — отговори той и прибра парите.

Не знаех какво да кажа и пак погледнах момичето.

— Мило дете — казах аз.

— Желая ви добър път.

— Е, добре, всъщност аз исках да поговоря с вас — промърморих аз. — По дяволите, Матей, какво значи всичко това?

— Аз обещах да не ви досаждам повече със случая Гритли Мозер, господин комендант. Отговорете ми със същото и вие и не ми досаждайте — отговори той и ми обърна гръб.

— Матей — отговорих аз, — да оставим тези детинщини!

Той мълчеше. Изведнъж започна да се гърми и трещи. И тук трябва да имаше наблизо някакво стрелбище. Наближаваше единайсет часът. Наблюдавах го как обслужва една „Алфа Ромео“.

— Този също лежа навремето три години и половина — забелязах аз, когато колата се отдалечи. — Няма ли да влезем вътре? Тази пукотевица ми действа на нервите, не мога да я понасям.

Той ме въведе в къщата. В коридора срещнахме госпожа Хелер, която изнасяше картофи от зимника. Тя все още беше хубава жена и като криминален служител аз бях малко смутен, чувствах се гузен. Тя ни изгледа въпросително, за момент малко обезпокоена, както ми се стори, но след това ме поздрави любезно и изобщо ми направи добро впечатление.

— Детето нейно ли е? — попитах аз, след като жената изчезна в кухнята.

Матей кимна.

— А къде изнамерихте госпожа Хелер? — попитах аз.

— Тук наблизо. Работеше в тухларната фабрика.

— А защо тя е тук?

— Какво да ви кажа — отговори Матей, — в края на краищата някой трябва да се грижи за домакинството ми.

Аз поклатих глава.

— Искам да поговоря с вас насаме — казах аз.

— Анемари, иди в кухнята — нареди Матей.

Момичето излезе.

Стаята беше бедна, но чиста. Седнахме на една маса до прозореца. Навън се гърмеше ужасно. Залп след залп.

— Матей, какво значи всичко това? — попитах аз отново.

— Много просто, господин комендант — отвърна моят бивш комисар, — ловя риба.

— Какво искате да кажете?

— Върша криминалистка работа, господин комендант.

Запалих ядосан една пура.

— Аз не съм новак, но наистина не разбирам нищо.

— Дайте и на мен една.

— Моля — казах аз и му подадох табакерата. Матей поднесе вишновка. Седяхме на слънце. Прозорецът беше полуотворен, отвън пред мушкатото — приятен юнски ден и пукотевица. Когато спираше кола, което сега се случваше по-рядко, тъй като наближаваше обед, обслужваше госпожа Хелер.

— Лохер ви е осведомил за нашия разговор — каза Матей, след като запали грижливо пурата си.

— Това с нищо не ни помогна.

— На мен обаче ми помогна.

— В какъв смисъл? — попитах аз.

— Детската рисунка отговаря на истината.

— Така значи. А какво означават таралежите?

— Това още не знам — отговори Матей, — но открих какво представлява животното със странните рога.

— Е?

— Козел — каза Матей спокойно, смукна от пурата и издуха дима в стаята.

— Затова ли сте ходили в зоологическата градина?

— Дни наред — отговори той. — Карах също така деца да ми рисуват козли. Това, което те рисувах, приличаше на животното на Гритли Мозер.

Аз разбрах.

— Козелът е животното в герба на Граубюнден — казах аз. — Гербът на тази област.

Матей кимна.

— Гербът на номера на колата е направил впечатление на Гритли. Изводът беше прост.

— За това можехме да се сетим веднага — промърморих аз.

Матей наблюдаваше пурата си, нарастването на пепелта, лекия дим.

— Вие, Хенци и аз — каза той спокойно — сгрешихме, когато предположихме, че убиецът действа от Цюрих. В действителност той идва от Граубюнден. Аз проверих местата и на другите убийства, всички те се намират по линията Граубюнден-Цюрих.

Премислях.

— Матей, в това може би се крие нещо — трябваше да призна аз.

— Това още не е всичко.

— Е, и?

— Срецах се с младежи, които ловяха риба.

— Младежи, които ловяха риба ли?

— Да, точно така.

Аз се втренчих учуден в него.

— Видите ли — почна да разказва той, — след моето откритие заминах първо за кантона Граубюнден. Това беше логично. Но скоро ми стана ясно колко безсмислено е моето начинание. Кантонът Граубюнден е толкова голям, че е мъчно да намериш там човек, за когото не знаеш нищо друго, освен че трябва да е едър и че кара стара черна американска кола. Над седем хиляди квадратни километра и над сто и тридесет хиляди население, разпръснато в безброй долини — невъзможна работа. Един студен ден седях на брега на Ин, в Енгадин, не знаейки какво да правя, и гледах някакви момчета, които се занимаваха с нещо на брега на реката. Вече се канех да си тръгна, когато забелязах, че бях привлякъл вниманието на момчетата. Изглеждаха изплашени и стояха смутено по местата си. Едно от тях държеше в ръка собственоръчно направена въдица. „Продължавай да ловиш“ — казах аз. Момчетата ме погледнаха недоверчиво. „От полицията ли сте?“ — попита едно червенокосо луничаво момче на около дванадесет години. „Така ли изглеждам?“ — отговорих аз. „Е, не знам“ — отговори момчето. „Не съм от полицията“ — заявих аз и почнах да гледам как хвърлят стръвта във водата. Бяха пет момчета, всички погълнати от своето занимание. „Не кълве“ — каза след малко момчето с луничките примирено, покатери се на брега и дойде при мен. „Да имате случайно една цигара?“ — попита то. „Я го виж ти — казах аз, — на тая възраст.“ „Но вие имате вид на човек, който ще ми даде една“ — каза момчето. „Тогава сигурно ще трябва да ти дам“ — отговорих аз и му подадох моя пакет цигари. „Благодаря — каза луничавото, — огън си имам.“ След това изкара дима през носа си. „Действува добре след пълната несполука в риболова“ — заяви то важно. „Е — казах аз, — твоите другари, изглежда, са по-постоянни от тебе. Те продължават да ловят и сигурно скоро ще хванат нещо.“ „Нищо няма да хванат — увери ме момчето, — най-много някое

кленче.“ „Ти сигурно искаш да хванеш щука?“ — подразних го аз. „Щуки не ме интересуват — отговори момчето, — а пъстърви. Но това е въпрос на пари.“ „Как така? — учудих се аз. — Като дете съм ги хващал с ръка.“ Той поклати пренебрежително глава. „Те са били млади. Я се опитайте да хванете някой стар хищник с ръка! Пъстървите са хищни риби като щуките, но се хващат по-трудно. Пък и трябва да имаш билет, а това струва пари“ — прибави момчето. „Е, вие го правите без пари“ — засмях се аз. „Лошото е само това — каза момчето, — че не можем да отидем на истинските места. Там именно седят тия с билетите.“ „Какво разбираш под истинско място?“ — попитах аз. „Вие явно не разбирате нищо от риболов“ — констатира момчето. „И аз се убеждавам в това“ — съгласих се аз. Бяхме седнали двамата на полегатия бряг. „Вие, изглежда, си мислите, че въдицата трябва да се хвърли просто някъде във водата“ — каза то. Аз се учудих малко и попитах какво грешно има в това. „Така мислят всички начинаещи — отвърна луничавото и отново изкара дима през носа си, — за да лови риба, човек трябва да знае преди всичко две неща: мястото и стръвта.“ Аз го слушах внимателно. „Да речем, че искате да хванете пъстърва, стар хищник — продължи момчето. — Трябва първо да помислите къде рибата обича да се навърта най-много. Разбира се, на такова място, където е защитена от течението, и, второ, където течението е по-силно, защото тук минава много повече риба, значи, някъде надолу по реката, зад някой голям камък или още по-добре: надолу по реката зад устоите на някой мост. Тези места, разбира се, са заети за съжаление от риболовците с билет.“ „Значи, трябва да се прекъсне течението“ — повторих аз. „Схванахте“ — кимна момчето гордо. „А стръвта?“ — попитах аз. „Зависи какво искате да уловите, дали хищник или пък кленче или змиорка, които са вегетарианци — беше неговият отговор. — Змиорка например можете да хванете с череша. Ала хищник — значи, пъстърва или костур — се лови с жива примамка. С комар, с червей или с дребна риба.“ „С жива примамка — повторих аз замислено и се изправих. — Вземи — казах аз и дадох на момчето целия пакет цигари, — заслужи си ги. Сега знам как трябва да уловя моята риба. Първо трябва да потърся мястото, а след това стръвта.“

Матей млъкна. Аз дълго не казах нищо, пиех си вишновката, гледах хубавия ден на ранното лято с пукотевицата пред прозореца и

запалих отново угасналата си пура.

— Матей — започнах аз най-после, — сега разбирам също какво искахте да кажете преди малко, като ми разправяхте, че ловите риба. Тук, при бензиностанцията, е благоприятното място, а шосето е реката, нали?

Мускул не трепна по лицето на Матей.

— Който иска да отиде от Граубюнден в Цюрих, трябва да мине по него, ако не иска да заобиколи през прохода Обералп — отговори той спокойно.

— А момиченцето е стръвта? — казах аз и се уплаших.

— То се казва Анемари — отговори Матей.

— Сега знам и на кого прилича — казах аз. — На убитата Гритли Мозер.

Двамата отново замълчахме. Вън беше станало по-топло, планините трептяха леко забулени, а стрелбата продължаваше — явно някакво стрелково празненство.

— Не сте ли намислили нещо дяволски рисковано? — попитах аз най-после колебливо.

— Възможно е — отговори той.

— И сега ще чакате тук, докато убиецът мине, види Анемари и попадне в клопката, която сте му поставили? — попитах аз загрижено.

— Убиецът трябва да мине оттук — отговори той.

— Добре — казах аз, след като помислих, — да приемем, че сте прав. Че този убиец съществува. Не е изключено наистина да е така. В нашата професия всичко е възможно. Но не смятате ли, че вашият метод е прекалено рискован?

— Няма друг метод — каза той и хвърли угарката през прозореца. — Аз не знам нищо за убиеца. Не мога да го търся. Значи, трябваше да потърся следващата му жертва, някакво момиченце, и трябва да поставя детето като стръв.

— Добре — казах аз, — но вие сте заимствували вашия метод от начина, по който се лови риба, а едното не се покрива с другото. Не можете да държите винаги едно момиче като стръв близо до шосето, нали то трябва да ходи на училище, нали ще поиска и да се отдалечи от вашето проклето шосе!

— Скоро започва голямата ваканция — отвърна Матей упорито.

Аз поклатих глава.

— Страхувам се, че сте обладан от натрапчива идея — отговорих аз. — Не можете да останете тук, докато се случи нещо, което може би изобщо няма да се случи. Да допуснем, че убиецът по всяка вероятност мине оттук, но това още не значи, че ще се хване на вашата стръв, за да продължим да си служим с това сравнение. И тогава вие ще чакате и ще чакате...

— При риболова също трябва да се чака — продължаваше да упорствува Матей.

Аз гледах през прозореца и видях, че жената обслужваше Оберхолцер — общо шест години в Регенсдорфския затвор.

— Знае ли госпожа Хелер защо сте тук?

— Не — отговори той. — Казах й просто, че имам нужда от домакия.

Чувствувах се зле. Този човек наистина ми вдъхваше уважение, неговият метод беше необикновен, в него имаше нещо грандиозно. Изведнъж почнах да се възхищавам от него, желях му успех, макар и може би само за да унижа противния Хенци, и все пак смятах неговото начинание за безнадеждно, риска за прекалено голям, а шансовете за успех — за прекалено малки.

— Матей — опитах се да го вразумя, — все още има време да приемете поста в Йордания, иначе от Берн ще пратят Шафрот.

— Нека върви.

Аз все още не се отказвах.

— Не бихте ли желали да постъпите пак при нас?

— Не.

— На първо време ще ви назначим във вътрешната служба, при старите условия.

— Не ми се ще.

— Можете да преминете и в градската полиция. По това би трябвало да помислите все пак от чисто финансово гледище.

— Като съдържател на бензиностанция сега аз печеля може би повече, отколкото печелех на държавна служба — отговори Матей. — Но ето че идва един клиент, а госпожа Хелер ще трябва да се занимае с печеното.

Той стана и излезе. Веднага след това трябваше да обслужи друг клиент. Красивия Лео. Когато свърши работата си, аз вече седях в моята кола.

— Матей — казах аз на прощаване, — с вас наистина не може да се излезе наглава.

— Какво да се прави, така е — отговори той и ми даде знак, че шосето е свободно.

До него стоеше момиченце в червена рокличка, а на вратата госпожа Хелер с вързана престилка, отново изпълнена с недоверие, както разбрах по погледа ѝ. Потеглих, обратно.

И така, той чакаше. Неумолимо, упорито, страстно. Обслужваше своите клиенти, вършеше работата си, наливаше бензин, доливаше масло и вода, бършеше стъклата — все същите механически действия. Когато се върнеше от училище със ситни стъпки, подскачайки, учудвайки се и говорейки си нещо, детето се въртеше около него или край куклената къща, или се люлееше, пеейки, на люлката с развяващи се плитки и червена рокличка. Той чакаше и чакаше. Автомобилите минаваха край него — коли във всички цветове и от всички видове, стари коли, нови коли. Той чакаше. Записваше си номерата на превозните средства от кантона Граубюнден, търсеше в указателя имената на техните собственици, осведомяваше се за тях по телефона в общинските канцеларии. Госпожа Хелер работеше в една малка фабрика при селото по посока на планините и се връщаше само вечер през малкото възвишение зад къщата с чантата за покупки и мрежата, пълна с хляб, а нощем понякога някои обикаляха около къщата и тихо подсвирваха, но тя не отваряше. Дойде лятото — горещо, безкрайно, ослепително, потискащо, често със силни бури, и така настъпи голямата ваканция. Беше дошъл часът на Матей. Сега Анемари беше винаги при него, край шосето, пред очите на всеки, който минаваше. Той чакаше и чакаше. Играеше с момичето, разказваше му приказки, целия Грим, целия Андерсен, „Хиляда и една нощ“, сам измисляше нови, правеше отчаяно всичко, за да държи момичето до себе си, близо до шосето, където то му беше необходимо. И то не се отдалечаваше, доволно от разказите и приказките. Автомобилистите наблюдаваха двойката учудено или трогнато, като идилия на баща и дете, подаряваха на момичето шоколад, бърбеха с него, подслушвани от Матей. Дали този едър тежък мъж не е сексуалният убиец? Колата му идва от Граубюнден. Или онзи дългият, мършавият, който говори сега с момичето? Съдържател на сладкарница в Дизентис, както Матей отдавна вече беше установил. „Маслото в ред ли е? Моля. Ще долея

още половин литър. Двадесет и три и десет. Добър път на господина.“ Той чакаше и чакаше. Анемари го обичаше, беше доволна от него, а той имаше само едно в ума си — появяването на убиеца. За него не съществуваше нищо друго освен тази вяра в неговото появяване, нищо освен тази надежда, че ще се сбъдне страстното му желание. Той си представяше как този тип ще дойде, огромен, непохватен, инфантилен, изпълнен с доверчивост и жаден за кръв, как ще почне да се появява все по-често при бензиностанцията, приветливо ухилен и празнично облечен, може би пенсиониран железничар или изслужил митнически чиновник; как детето ще се остави постепенно да бъде подмамено, как той, приведен, ще проследи крадешком двамата в гората зад бензиностанцията, как в решителния момент ще се втурне напред и как тогава ще се стигне до яростна кървава борба гърди срещу гърди, до развързката, до избавлението и как тогава убиецът ще лежи в краката му победен, хленчещ и признаващ вината си. Но след това той отново си казваше, че всичко това е невъзможно, защото той прекалено явно пазеше детето, че ако иска да постигне някакъв резултат, би трябвало да дава по-голяма свобода на детето. И той разреши на Анемари да се отдалечава от шосето, но тайно я следеше, зарязвайки бензиностанцията, пред която колите ядосано надуваха клаксоните. Понякога момичето отиваше, подскачайки, в селото, на половин час път, играеше си с децата около селските къщи или в края на гората, но винаги скоро се връщаше. Беше свикнало със самотата и беше диво, а и другите деца страняха от него. След известно време той отново променяше тактиката, измисляше нови игри и нови приказки, за да привлече Анемари отново към себе си. И чакаше, и чакаше. Непоколебимо, неотстъпно. Без да дава обяснения. Защото на госпожа Хелер отдавна вече беше направило впечатление вниманието, с което той обграждаше детето. Тя никога не си беше въобразявала, че Матей я беше взел за домакиня просто от добродушие. Чувствуваше, че той крои нещо, но при него тя може би за пръв път в живота си имаше убежище и затова престана да мисли. Може би таеше и някакви надежди — можеш ли да знаеш какво става в главата на една бедна жена? Във всеки случай с течение на времето тя приписа интереса, който Матей проявяваше към нейното дете, на истинска привързаност, макар и понякога отново да се проявяваха старото ѝ недоверие и старото чувство за реалност.

— Господин Матей — каза тя веднъж, — това наистина не ме засяга, но заради мене ли идва тук комендантът на кантоналната полиция?

— Не, разбира се — отговори Матей, — защо пък заради вас?

— В селото говорят за нас.

— Това съвсем не е важно.

— Господин Матей — започна тя отново, — има ли вашият престой тук нещо общо с Анемари?

— Глупости — изсмя се той. — Аз просто обичам детето, това е всичко, госпожо Хелер.

— Вие сте добър към мен и Анемари — отговори тя. — Само да знаех защо.

Голямата ваканция свърши, дойде есента. Пейзажът — червено и жълто — беше прекалено ясен, сякаш гледан под огромно увеличително стъкло. Матей имаше чувството, че бе пропусната една голяма възможност, и все пак продължаваше да чака. Упорито и ожесточено. Детето ходеше на училище пеша, обед и вечер той обикновено отиваше да го посрещне и го докарваше с колата си. Планът му изглеждаше все по-безсмислен, по-неосъществим, шансовете за успех — все по-нищожни, той знаеше това много добре. Колко пъти трябва да е минал вече убиецът покрай бензиностанцията, мислеше си той, може би минава всеки ден, сигурно всяка седмица и все още нищо не беше станало, той все още се луташе на тъмно, все още нямаше никаква опорна точка, дори и сянка от подозрение, само автомобилисти, които идваха и си отиваха и понякога бърбеха с момичето безобидно, случайно, без той да може да прозре нещо. Кой от тях беше търсеният, беше ли изобщо някой от тях? Може би неуспехът му се дължеше само на това, че старата му професия беше известна на мнозина. Това той не можеше, а и не бе разчитал да избегне. И все пак Матей упорствуваше, чакаше и чакаше. Нямаше вече връщане назад; чакането беше единственият метод, макар да го изтощаваше, макар понякога да му идваше да си стегне куфарите и да замине нанякъде, да избяга, па ако ще и за Йордания, макар понякога да се страхуваше, че ще се побърка. Имаше часове и дни, когато ставаше безразличен, апатичен, циничен, махаше с ръка на всичко, седеше на пейката пред бензиностанцията, пиеше ракия след ракия със зареян в пространството поглед, а земята около него беше осеяна с

угарки от пури. След това отново се съвземаше, но все повече и повече затъваше в своето полусънно безразличие, прекарваше дни и седмици наред в абсурдно, жестоко чакане. Загубен, измъчен, без надежда и все пак изпълнен с надежда. Но един ден, както седеше небръснат, уморен и изцапан с масло, той изведнъж се сепна. В съзнанието му изплува, че Анемари не се беше върнала още от училище. Тръгна да я посрещне пеша. Неасфалтираното прашно шосе зад къщата се издигаше леко нагоре, след това се спускаше към една изсъхнала поляна и пресичаше гората, от чийто край отдалеч се виждаше селото — стари къщи, сгушени около черква, синкав дим над комините. Оттук се виждаше и пътят, по който трябваше да си дойде Анемари, но от нея нямаше и следа. Матей отново сви към гората, изведнъж заинтригуван, напрегнат. Ниски ели, храсталаци, червена и кафява шумоляща шума по земята, чукане на кълач някъде в далечината, където небето бе закрито от високи ели, между които проникваха полегатите лъчи на слънцето. Матей изостави пътя и почна да се провира през тръни и храсталаци. Клони го шибаха в лицето. Стигна до една полянка и се огледа учудено — досега никога не беше я забелязал. От другия край на гората тук излизаше широк път, по който, изглежда, докарваха сметта от селото, защото на полянката се беше натрупала планина от пепел. Около нея бяха разхвърляни консервни кутии, ръждиви телове и най-различни боклуци и тази купчина смет се свличаше към едно поточе, което ромолеше сред поляната. Едва тогава Матей съзря момичето. То седеше на брега на сребристото поточе, сложило до себе си куклата и училищната чанта.

— Анемари — повика я Матей.

— Идвам — отговори момичето, но не се помръдна от мястото си.

Матей се прехвърли внимателно през купа от смет и се спря при детето.

— Какво правиш тук? — попита той.

— Чакам.

— Кого?

— Магьосника.

Главата на момичето беше пълна само с приказки. Като подигравка с неговото собствено чакане, то очакваше ту някаква фея, ту някакъв магьосник. Отново го обзе отчаянието, съзнанието за

безполезността на неговите усилия и парализиращото убеждение, че въпреки всичко трябва да чака, защото не може вече да прави нищо друго, освен да чака и да чака.

— Да вървим — каза той равнодушно, хвана детето за ръка и се запъти с него през гората към къщи, седна отново на пейката и отново се втренчи в пространството.

Смрачи се, настъпи нощта. Всичко му беше станало безразлично. Той седеше, пушеше, чакаше и чакаше механично, упорито, неумолимо и само понякога шепнеше, заклинаше, без да си дава сметка за това. „Ела, де, ела, ела, ела.“ Седя така неподвижно в бялата лунна светлина, след това внезапно заспа, събуди се в утринния здрач вкочанясал от студ и се замъкна в леглото си.

Но на другия ден Анемари се върна от училище малко по-рано от обикновено. Матей току-що бе станал от своята пейка, за да отиде да я посрещне, когато тя се зададе с училищната чанта на гръб, пеейки си тихичко и подскачайки от крак на крак. Куклата висеше от отпуснатата ѝ ръка, малките крачета се тътрुзеха по земята.

— Имаш ли домашни? — попита Матей.

Анемари поклати глава, продължавайки да пее: „Мария седи на камък“, и влезе в къщи. Той не я спря — беше прекалено отчаян, прекалено безпомощен, прекалено уморен, за да ѝ разказва нови приказки, да я примамва с нови игри.

Но когато госпожа Хелер се върна в къщи, тя попита:

— Анемари послушна ли беше?

— Но тя беше на училище — отговори Матей.

Госпожа Хелер го погледна учудено.

— На училище ли? Та Анемари нямаше днес училище, имало учителска конференция или нещо такова.

Матей наостри уши. Разочарованието от последната седмица изведнъж се изпари. Той усети, че наближава осъществяването на неговите надежди, на неговото безумно чакане. Овладея се с мъка. Не попита нищо повече госпожа Хелер. Не се опита да измъкне нещо повече и от момичето. Но следващия следобед отиде в селото и остави колата в една странична уличка. Искаше тайно да наблюдава момичето. Наближаваше четири часът. От прозорците се чуваше пеене, след това викове, появиха се учениците, залудуваха, момчетата се биеха, захвърчаха камъни, момчетата вървяха, хванати за ръка, но

Анемари не беше между тях. Зададе се учителката, сдържана, огледа Матей строго и му каза, че Анемари не била на училище, дали не е болна, завчера следобед също не била, а и извинение не донесла. Матей отговори, че детето било действително болно, сбогува се и като луд потегли обратно към гората. Втурна се към поляната, не намери никого. Изтощен, дишайки тежко, изподран до кръв от тръните, той се върна при колата и потегли към бензиностанцията, но преди да я стигне, видя момичето пред себе си, подскачащо покрай шосето. Спря колата.

— Качвай се, Анемари — каза той приветливо, след като отвори вратата.

Матей подаде ръка на момичето и то се качи в колата. Той се смая. Ръчичката на момичето беше лепкава. И когато погледна собствената си ръка, видя по нея следи от шоколад.

— Кой ти даде шоколад? — попита той.

— Едно момиче — отговори Анемари.

— В училище ли?

Анемари кимна. Матей не каза нищо. Спря колата пред къщата, Анемари слезе и седна на пейката пред бензиностанцията. Матей я наблюдаваше скришом. Детето пхна нещо в устата си и задъвка. Той се приближи бавно до него.

— Я да видя — каза той и внимателно разтвори свитата на юмруче ръчичка на момичето. В нея лежеше една нахапана бодлива шоколадена топка. Таралежка.

— Имаш ли още такива? — попита Матей.

Момичето поклати глава.

Комисарят бръкна в джоба на поличката й, извади носната кърпичка и я разгъна — в нея бяха увити две други таралежки.

Момичето мълчеше.

Комисарят също не каза нито дума. Беше го обзело огромно щастие. Седна на пейката до детето.

— Анемари — започна той най-после с треперещ глас, държейки грижливо в ръката си двете бодливи шоколадени топки, — магьосникът ти ги даде, нали?

Момичето мълчеше.

— Той ти е забранил да разказваш за вас двамата, нали? — попита Матей.

Никакъв отговор.

— И не трябва — каза Матей приветливо. — Той е добър магьосник. Утре пак иди при него.

Момичето изведнъж засия като от огромна радост, прегърна Матей, пламнало от щастие, и след това изтича в своята стая.

На следващата сутрин в осем часа, току-що бях пристигнал в кабинета си, Матей постави таралежките върху бюрото ми; едва поздрави от вълнение. Беше в някогашния си костюм, но без връзка и небръснат. Взе си една пура от кутията, която бутнах към него, и запуши:

— За какво ми е тоя шоколад? — попитах аз, недоумявайки.

— Таралежите — отговори Матей.

Аз го изгледах изненадан, въртейки в ръка малките шоколадени топки.

— Откъде накъде?

— Много просто — обясни той, — убиецът е дал на Гритли Мозер таралежки и тя е направила от тях таралежи. Детската рисунка е разгадана.

Аз се засмях:

— Как ще го докажете?

— Ами същото се случи с Анемари — отговори Матей и заразказва.

Разказът му ме убеди веднага. Повиках Хенци, Фелер и четирима полицаи, дадох нареждания и уведомих прокурора. След това потеглихме. В бензиностанцията нямаше жива душа. Госпожа Хелер беше завела детето на училище и оттам беше отишла във фабриката.

— Знае ли госпожа Хелер какво се е случило? — попитах аз. Матей поклати глава.

— Няма понятие.

Отидохме на поляната. Претърсихме я грижливо, но не намерихме нищо. След това се разпределихме. Наближаваше обед; Матей се върна в бензиностанцията, за да не буди подозрение. Денят беше благоприятен — четвъртък, детето нямаше следобед училище. Гритли Мозер също беше убита в четвъртък, мина ми през ума. Беше слънчев, топъл и сух есенен ден, навсякъде бръмчаха пчели, оси и други насекоми, цвъртяха птици, някъде отдалече отекваха удари на брадва. Два часът — ясно се чува камбаните от селото и скоро се

показа момичето, изскочи леко от храсталака срещу мене и подскачайки, изтича с куклата си до поточето, седна и внимателно, напрегнато, с блестящи очи загледа втренчено към гората, явно очаквайки някого, но нас не можеше да види. Бяхме се скрили зад дърветата и храстите. След малко Матей предпазливо се върна и също се облегна на едно дърво близо до мен.

— Мисля, че след половин час ще дойде — прошепна той.

Аз кимнах.

Всичко беше организирано най-педантично. Достъпът от главното шосе към гората се наблюдаваше, там беше поставен дори един преподавател. Ние всички бяхме въоръжени с револвери. Детето седеше край поточето почти неподвижно, в трепетно, плахо, щастливо очакване, с гръб към купчината смет, ту на слънце, ту в сянката на една от големите тъмни ели. Не се чуваше никакъв звук освен жуженето на насекомите и чуруликането на птиците. Само от време на време момичето си тананикаше със своя слаб глас: „Мария седи на камък“, повтаряйки непрекъснато все същите думи. А около камъка, на който седеше, бяха разхвърляни ръждянали консервни кутии, тенекиени съдове и телове. От време на време вятърът връхлиташе във внезапни пориви върху поляната, шумата се разхвърчаваше, шумолейки, и отново всичко стихваше. Ние чакахме. За нас не съществуваше нищо друго на света освен тази омагьосана от есента гора с малкото момиче в червена рокличка на поляната. Очаквахме убиеца решени, жадни за справедливост, разплата и наказание. Половината час отдавна вече беше минал; всъщност дори два. Ние чакахме и чакахме, сами чакахме сега така, както Матей беше чакал седмици и месеци. Стана пет; паднаха първите сенки, почна да се смрачава, ярките цветове побледняха и потъмняха. Момичето си тръгна, подскачайки. Никой от нас не каза нито дума, дори и Хенци.

— Ще дойдем утре пак — реших аз. — Ще пренощуваме в Хур. В хотел „Щайнбок“.

Чакахме така и в петък, и в събота. Всъщност трябваше да взема полицаи от Граубюнден. Но това си беше наша работа. Не исках да давам обяснения, не желаех никой да ми се меси. Прокурорът позвъни още в четвъртък вечер, възмущаваше се, протестираше, заплашваше, наричаше всичко глупост, беснееше, настояваше да се върнем. Аз бях непоколебим, наложих да останем и пуснах само един от полицаите да

се върне. Ние чакахме и чакахме. Всъщност сега вече ние не мислехме за детето, нито за убиеца, а за Матей, той трябваше да излезе прав, да постигне целта си, иначе щеше да се случи нещастие; чувствавахме го всички, дори Хенци, който се правеше на убеден и в петък вечерта решително заяви, че непознатият убиец ще дойде в събота, имали сме неопровержимо доказателство, именно таралежките, а и детето продължавало да идва, седяло неподвижно на същото място, било явно, че очаква някого. Така ние стояхме неподвижно с часове в нашите скривалища, зад нашите дървета и храсти, гледахме детето, консервните кутии, омотаните телове, планината от пепел, пушехме безмълвно, без да разменяме дума помежду си, без да се движим, слушайки непрекъснато „Мария седи на камък“. В неделя положението стана по-трудно. Времето се бе задържало хубаво и гората внезапно се изпълни с разхождащи се. Някакъв смесен хор с диригента си нахлу на поляната — всички шумни, потни, със запретнати ръкави, и се строи. Екна гръмогласно: „Ходенето е удоволствието на мелничаря, ходенето“. За щастие ние не бяхме в униформи зад нашите храсти и дървета. „Небесата превъзнасят славата на вечния...“, „Но с времето все по-зле сме ние“; по-късно дойде една влюбена двойка, държа се съвсем свободно въпреки присъствието на детето, което вече четвърти следобед седеше тук с непонятно търпение в необяснимо очакване. Ние чакахме и чакахме. Тримата полицаи също се бяха върнали заедно с преподавателя; бяхме останали само четирима — освен Матей и мене още само Хенци и Фелер, макар че и това всъщност не беше вече оправдано, но, строго погледнато, бяхме чакали само три следобеда, тъй като в неделя теренът явно беше прекалено несигурен за убиеца. В това Хенци беше прав и така ние чакахме и в понеделник. Във вторник сутринта си замина и Хенци. Все някой трябваше в края на краищата да види как вървят работите по „Казерненщрасе“. Но при заминаването си Хенци все още беше убеден в нашия успех. Ние чакахме и чакахме, и чакахме, дебнехме и дебнехме, сега всеки независимо от другите, тъй като бяхме останали много малко, за да създадем истинска мрежа. Фелер се беше излегнал на сянка зад един храст близо до горския път, дремеше в напомнящата лято есенна горещина и веднъж толкова силно захърка, че вятърът разнесе хъркането му из поляната. Това беше в сряда. Матей стоеше от тази страна на поляната, която се намираше по-близо до бензиностанцията,

а аз наблюдавах мястото от другата страна, срещу него. И така ние дебнехме и дебнехме, очаквахме убиеца, великана с таралежите, потрепвахме от шума на всяка кола, която минаваше по шосето, а между нас беше детето, което всеки следобед упорито, занесено, необяснимо седеше до поточето на поляната, пеейки „Мария седи на камък“; започнахме да се отвърщваме от него, да го мразим. Понякога, разбира се, то дълго не идваше, разхождаше се около селото със своята кукла, но не смееше да се приближи много, тъй като бягаше от училище, което също не мина без трудности и ме принуди да говоря на четири очи с учителката, за да не се наложи да го търсят от училище. Аз предпазливо загатнах как стоят нещата, легитимирах се и получих колебливо съгласие. След това детето заобикаляше гората, ние го следяхме с бинокли, но то винаги се връщаше на горската поляна — с изключение на четвъртък, когато за наше отчаяние остана край бензиностанцията. Така, щем не щем, трябваше да се надяваме на петък. Сега аз трябваше да реша; Матей отдавна вече беше престанал да говори, но стоеше зад своето дърво, когато на другия ден детето отново дойде, подскачайки, в своята червена рокличка и със своята кукла, и седна, както в предишните дни. Все още прекрасно есенно време, ярки краски, прозрачна шир, изблик на сили преди упадъка; прокурорът обаче едва издържа половин час. Беше дошъл към пет часа вечерта с кола заедно с Хенци, появи се съвсем ненадейно, просто изникна, застана до мен — бях стоял тук вече от един час следобед, пристъпвайки от крак на крак, — и се втренчи в детето, почервенял от яд. „Мария седи на камък“ — долетя гласчето до нас; аз отдавна вече не можех да слушам тази песен и отдавна вече не можех да гледам детето, неговата ужасна уста с липсващите зъби, тънките плитки, безвкусната червена рокличка; сега момичето ми се струваше противно, долно, вулгарно, глупаво, идеше ми да го удуша, да го убия, да го разкъсам, само да не чувам повече глупавото „Мария седи на камък“. Това можеше да подлуди човек. Всичко си беше както винаги — глупаво, безсмислено, безнадеждно, само шумата се трупаеше на все по-големи купчини, може би напорите на вятъра се увеличаваха и слънцето позлатяваше по-ярко идиотската купчина смет; повече не можеше да се понася и тогава прокурорът изведнъж се устреми напред — беше като някакво избавление, проби си път през храстите и закрачи направо към детето, без да обръща внимание, че

целите му обувки затъваха в пепелта, а когато го видяхме да върви към детето, и ние изскочихме иззад дърветата. Време беше да се сложи край на това.

— Кого чакаш? — закрещя прокурорът на момичето, което се втрещи уплашено в него, седнало на камъка и притиснало куклата до гърдите си. — Ще отговориш ли кого чакаш, проклетнице?

Сега ние всички бяхме стигнали и заобиколили момичето, а то ни гледаше, изпълнено със страх, ужас и недоумение.

— Анемари — казах аз и гласът ми трепереше от яд, — преди една седмица някой ти даде шоколад. Сигурно си спомняш добре — шоколад като малки таралежи. Един мъж в черни дрехи ли ти даде този шоколад?

Момичето не отговори, само ме гледаше с изпълнени със сълзи очи.

Тогава Матей коленичи пред детето и обгърна малките рамене.

— Чуй, Анемари — почна той, — ти трябва да ни кажеш кой ти даде шоколада. Трябва да ни разкажеш точно как изглеждаше този човек. Някога познавах едно момиче — продължи той настойчиво, тъй като сега се решаваше всичко, — едно момиче, което също носеше червена рокличка като тебе и на което един голям мъж в черни дрехи също даде шоколад. Същите бодливи топчета, каквито яде ти. А след това момичето отиде с големия мъж в гората и там големият мъж уби момичето с един нож.

Той млъкна. Момичето все още не отговаряше нито дума, гледайки го безмълвно с широко отворени очи.

— Анемари — изкрещя Матей, — ти трябва да ми кажеш истината. Аз искам само да не ти се случи нищо лошо.

— Лъжеш — отговори момичето тихо. — Лъжеш.

Тогава прокурорът за втори път загуби търпение.

— Малка глупачко — извика той, сграбчи детето за рамото и го разтърси, — ще кажеш ли сега каквото знаеш!

Закрещяхме и ние — безсмислено, защото просто бяхме обезумели, ние също разтърсвахме момичето, почнахме да го бием — по всички правила, жестоко, яростно и крещейки, удрахме малкото телце, което лежеше сред консервните кутии в пепелта и червената шума.

Момичето мълчаливо търпя нашето изстъпление, дълго като вечност, макар че всичко трая сигурно само няколко секунди, но след това изведнъж изкрещя с такъв страшен нечовешки глас, че ние се вцепенихме.

— Лъжеш, лъжеш, лъжеш!

Ние го пуснахме ужасени, отрезнели от неговите крясъци, отвлечени и засрамени от своята постъпка.

— Ние сме животни, ние сме животни! — изпъшках аз. Детето затича през поляната към края на гората.

— Лъжеш, лъжеш, лъжеш! — изкрещя то отново и толкова страхотно, че ние се уплашихме да не е полудяло, но то попадна право в ръцете на госпожа Хелер, която се появи сега на поляната като капак на всичко. Само тя ни липсваше. Беше осведомена за всичко; учителката все пак беше издрънкала всичко, когато жената минала покрай училището. Разбрах това, без да става нужда да задавам въпроси. И сега тази нещастница стоеше пред нас с детето си, което се притискаше, хълцайки, в скута ѝ, и ни гледаше със същия поглед, както преди малко дъщерята. Разбира се, тя познаваше всеки от нас — Фелер, Хенци и за съжаление и прокурора. Положението беше тягостно и гротескно, ние всички бяхме смутени и се чувствахме смешни в собствените си очи. Всичко се оказа просто една мизерна, жалка комедия.

— Лъже, лъже, лъже — крещеше детето все още извън себе си от гняв, — лъже, лъже, лъже!

Тогава Матей смирено и нерешително се приближи до тях.

— Госпожо Хелер — каза той вежливо, дори покорно, което беше съвсем безсмислено, защото сега оставаше само едно, да се сложи край на цялата тази история, край, край завинаги, да се приключи случаят, да се избият най-после от главата всички тези комбинации, все едно дали убиецът съществуваше, или не, — госпожо Хелер, аз установих, че Анемари е получила шоколад от някакъв непознат. Подозирам, че това трябва да е същият човек, който преди няколко седмици примамил с шоколад едно момиче в гората и го убил.

Той говореше отчетливо и с такъв служебен тон, че аз едва не се изсмях. Жената го гледаше спокойно в лицето. След това заговори също така формално и вежливо като Матей.

— Господин доктор Матей — попита тя тихо, — не взехте ли вие Анемари и мен във вашата бензиностанция само за да намерите този човек?

— Нямаше друг начин, госпожо Хелер — отговори комисарят.

— Вие сте свиня! — каза жената спокойно, без мускул да трепне на лицето ѝ, хвана детето си за ръка и тръгна през гората към бензиностанцията.

Ние стояхме на поляната, наполовина вече в сянка, сред старите консервни кутии и омотаните телове, краката ни затъваха в пепел и шума. Всичко се беше свършило, цялото начинание беше станало безсмислено, смешно. Провал, катастрофа. Само Матей се беше овладял. Беше направо изпъчен и достоен в своя син комбинезон. Не повярвах на очите и ушите си, когато се поклони отривисто на прокурора и каза:

— Господин доктор Буркхард, сега ни остава само едно — да продължим да чакаме. Друг изход няма. Да чакаме, да чакаме и още веднъж да чакаме. Ако за тази цел ми оставите на разположение други шест човека и предавателя, това би било достатъчно.

Прокурорът изглежда уплашено моя бивш подчинен. Беше очаквал всичко, само не това. До преди малко той все още възнамеряваше да ни наругае. Сега преглътна няколко пъти конвулсивно, прокара ръка по челото си, след това се обърна внезапно, закрачи с Хенци по шумата към гората и изчезна. По мой знак тръгна и Фелер.

Матей и аз останахме сами.

— Сега ме изслушайте — изкрещях аз, решен да вразумя най-после този човек и ядосан, че сам бях подкрепил и направил възможна тази глупост, — акцията се провали, трябва да признаем това, чакахме повече от седмица и никой не дойде.

Матей не отговори нито дума, само се огледа внимателно и напрегнато. След това отиде до края на гората, заобиколи поляната и се върна. Аз все още стоях върху купчината смет, потънал до глезените в пепел.

— Детето го чакаше — каза той.

Аз поклатих глава и възразих:

— Детето е идвало тук, за да бъде само, да седи край потока, да мечтае с куклата си и да пее: „Мария седи на камък“. Ние изтълкувахме държането му в смисъл, че е очаквало някого.

Матей ме слушаше внимателно.

— Анемари получи таралежките — каза той упорито, все още убеден.

— Анемари е получила шоколад от някого — казах аз, — това е вярно. Кой не може да подари шоколад на едно дете! Но че таралежките са таралежите от детската рисунка, това също е само ваше тълкуване, Матей, и нищо не доказва неговата правота.

Матей и този път не отговори нищо. Отиде отново до края на гората, заобиколи още веднъж поляната, потърси нещо в една купчина шума, след това се отказа и се върна при мен.

— Това е място за убийство — каза той, — това се чувства, аз ще продължа да чакам.

— Но това е глупост! — отговорих. аз, изпълнен изведнъж с ужас и отвращение, потръпвайки от студ и умора.

— Той ще дойде тук — каза Матей.

— Глупости, дивотия, идиотщина! — закрещях аз извън себе си от яд.

Той, изглежда, изобщо не слушаше.

— Да се върнем в бензиностанцията — каза само. Бях доволен, че мога най-после да напусна това проклето, зловещо място. Слънцето вече залязваше, сенките се бяха удължили неимоверно, просторната долина пламтеше в ярка позлата, над нея се синееше небето; но на мен всичко ми беше омразно, имах чувството, че са ме сложили в някаква огромна безвкусна пощенска картичка. След това се показва кантоналното шосе, по което се носеха автомобили — открити коли с хора в пъстри дрехи; богатство, което профучаваше и изчезваше. Беше абсурдно. Стигнахме бензиностанцията. До бензиновите колони в моята кола чакаше Фелер, отново полузадрямал. На люлката седеше Анемари и си пееше пискливо, макар и подсмърчайки: „Мария седи на камък“, а на вратата се беше облегал един младеж, навярно работник от тухларната фабрика, с разкопчана риза и космати гърди, с цигара в уста, противно ухилен. Матей не му обърна внимание. Той отиде в малката стая, при масата, до която бяхме седели вече. Аз се влачех след него. Извади ракия и почна да си налива чаша след чаша. Аз не можех да пия, толкова отвратен бях от всичко. Госпожа Хелер не се виждаше никъде.

— Трудно ще е това, което трябва да направя — каза той, — но поляната не е далеко, или смятате, че ще е по-добре да чакам тук, при бензиностанцията?

Не отговорих нищо. Матей крачеше насам-натам, пиеше и не се смущаваше от моето мълчание.

— Глупаво е само, че госпожа Хелер и Анемари вече знаят — каза той, — но това ще се оправи някак си.

Отвън се носеше шумът на шосето, плачливият глас на детето: „Мария седи на камък“.

— Аз си тръгвам вече, Матей — казах аз.

Той продължаваше да пие, дори не ме погледна.

— Ще чакам наполовина тук, наполовина на поляната — реши той.

— Сбогом — казах аз, напуснах стаята, излязох навън, минах покрай младежа, покрай момичето и дадох знак с ръка на Фелер, който се сепна от своята дрямка, приближи се с колата и ми отвори вратата.

— На „Казерненщрасе“ — заповядах аз.

— Това е историята, доколкото моят беден Матей играе съществена роля в нея — продължи разказа си бившият комендант на кантоналната полиция. (Смятам, че тук му е мястото, от една страна, да спомена, че старият и аз, разбира се, отдавна вече бяхме завършили нашето пътуване Хур-Цюрих и сега седяхме в често споменаваното и хвалено в разказа му „Кроненхале“, разбира се, обслужвани от Ема и под картината на Гублер, която бе заместила картината на Миро — всичко по обичая на стария; че освен това бяхме вече обядвали — от количка, варено по милански, което, както е известно, също беше една от неговите традиции — защо да не ги зачета, — наближаваше четири часът и след „кафето партагас“, както комендантът наричаше своята страст да изпушва една хаванска пура с еспресото, той ми предложи за следващата бутилка „Резерв дю патрон“ още едно второ парче ябълкова торта. От друга страна — от писателска честност и в интерес на занаята, — би трябвало да дам и едно чисто техническо обяснение — че аз, разбира се, не винаги съм предавал дословно разказа на словоохотливия старец, при което имам пред вид не толкова обстоятелството, че ние естествено говорехме швейцарски немски, колкото ония места от неговия разказ, които той разказваше не от свое гледище, не като преживени от него, а, тъй да се каже, обективно, като

събития сами по себе си, като например сцената, когато Матей дава своето обещание. На такива места трябваше да се намесвам, да преправям, като същевременно извънредно много се стараех да не фалшифицирам събитията, а само да обработвам материала на стария съгласно определени закони на писателствуването, за да го направя годен за печат.)

— Разбира се — продължи той своя разказ, — аз още няколко пъти ходих при Матей и все повече се убеждавах, че той не беше прав, като смяташе амбулантния търговец за невинен, защото и през следващите месеци и години не бе извършено ново убийство. Е, не е необходимо да се впускам в подробности — човекът пропадна, пропи се, затъпя. Не можеше нито да му се помогне, нито нещо да се промени. Момчетиите се навъртаха и подсвиркваха нощем около бензиностанцията не вече напразно — стигна се дотам, че граубюнденската полиция предприе няколко хайки. Трябваше да поговоря откровено с моите колеги в Хур, след което те почнаха да се правят, че не виждат, или съвсем да си затварят очите. Там винаги са били по-разбрани от нас. И така всичко тръгна по своя фатален път и вие сам видяхте резултата през време на нашето пътуване. Всичко това е много тъжно, особено защото и малката, Анемари, не излезе стока. Може би само защото веднага различни организации се заеха усърдно да я спасяват. Детето беше настанено в приют, но винаги бягаше и се връщаше в бензиностанцията, където госпожа Хелер откри преди две години тази мизерна кръчма. Дявол знае как е успяла да измъкне разрешителното, във всеки случай това окончателно съсипа малката. Тръгна по пътя на майка си. Във всяко отношение. Няма какво да крия, преди четири месеца тя излезе след едногодишен престой от изправителния дом, но не извлече поука от това. Вие можахте сам да се убедите, няма какво да говорим за това. Но вие сигурно отдавна вече се питате какво общо има моята история с критиката, която аз направих на вашия доклад, и защо все пак нарекох Матей гений. Това е понятно. Вие ще възразите, че съвсем не е задължително едно оригинално хрумване да бъде правилно или дори гениално. И това е вярно. Мога дори да си представя какво си въобразявате сега във вашия писателски мозък. Ще си кажете хитро, че е достатъчно само Матей да излезе прав и убиецът да бъде заловен, за да се получи най-хубавият роман или сценарий, защото според вас задачата на

писателствуването в края на краищата се състои в това, да се направят нещата с помощта на определен похват прозрачни, за да проблесне и бъде доловена по-висшата идея зад тях, да, с помощта на такъв похват, именно чрез успеха на Матей моят пропаднал детектив, ще стане не само интересен, а направо библейска фигура, един вид модерен Аврам по своята надежда и вяра, а безсмислената история, че някой търси един убиец, който не съществува, защото вярва в невинността на виновния, ще получи дълбок смисъл. Творческият полет на мисълта ще направи виновния амбулантен търговец невинен, несъществуващия убиец — съществуващ, и едно събитие, което се подиграва със силата на човешката вяра и с човешкия разум, ще се превърне в събитие, което по-скоро възвеличава тези сили. Дали нещата стоят действително така, е без значение, главното в края на краищата е, че тази версия на случката също изглежда възможна. Така приблизително си представям хода на вашите мисли и дори мога да предскажа, че този вариант на моята история е толкова вдъхновяващ и положителен, че трябва просто в най-скоро време да се появи на бял свят било като роман, било като филм. Ще разкажете всичко, общо взето, така, както се опитах аз, но несъмнено по-добре. В края на краищата вие сте писател и при вас едва на края ще се появи наистина убиецът, ще се сбъдне надеждата, ще възтържествува вярата, с което разказът ще стане все пак приемлив за християнския свят. Освен това могат да се смекчат още някои неща. Аз предлагам например Матей, още щом открие таралежките и разбере в каква опасност се намира Анемари, да се откаже от своя план да използва детето като стръв — било от истинска човечност, било от бащинска обич към него, след което той би могъл да отведе Анемари и майка ѝ на сигурно място и да постави край поточето една голяма кукла. Към залез слънце от гората би дошъл, огромен и тържествен, убиецът — магьосникът на Анемари, и би се запътил към мнимото дете, обладан от страстно желание да си послужи най-после отново с бръснача. Като разбере, че е попаднал в дяволски капан, той би изпаднал в бяс, в лудост, би последвала борба с Матей и полицаите и тогава може би накрая — простете ми моето съчинителство — един трогателен разговор на ранения комисар с детето, не дълъг, само няколко откъслечни изречения, защо не, момичето просто ще е избягало от майка си, за да се срещне с любимия магьосник, за да се втурне към нечуваното си щастие, и така

след всички ужаси би бил възможен дори един проблясък, изпълнен с кротка хуманност и себеотрицателна приказна поезия; но по-вероятно е вие да изфабрикувате нещо съвсем друго; аз все пак ви познавам малко, макар че — искрено казано — Макс Фриш по ми харесва; ще ви привлече именно абсурдността на положението, фактът, че някой вярва в невинността на един виновен и търси убиец, който не би могъл да съществува, както ние твърде сполучливо определихме положението. Но ето че вие ставате по-жесток от реалността, просто за удоволствие и от желание да ни направите съвсем за смях нас, хората от полицията: така Матей действително ще намери един убиец, някой от вашите смешни праведници, например добър по сърце проповедник от някоя секта, който, разбира се, в действителност ще е невинен и просто неспособен да върши зло и тъкмо затова ще привлече благодарение на едно от вашите зли хрумвания всички подозрения върху себе си. Матей ще убие този невинен глупак, всички доказателства ще са неопровержими, след което щастливият детектив, възвеличен и чествуван като гений, отново ще бъде приет при нас. Това също е възможно. Вие виждате, че съм проумял вашите хитрини. Но сега не бива да припишете всичките ми дрънканици само на „Резерв дю патрон“ — наистина ние пием вече втората бутилка, — а сигурно и ще почувствувате, че имам да разкажа още края на историята, макар и неохотно, защото не е нужно да крия от вас, че тази история за съжаление има развързка, и то доста жалка, както вие се досещате, толкова жалка, че просто не става за свестен роман или филм. Тя е толкова смешна, глупава и тривиална, че направо би трябвало да се пропусне, ако човек седне да напише историята. При това, честно казано, тази развързка на пръв поглед изцяло говори в полза на Матей, показва го в истинска светлина, като гений, като човек, който е предугаждал скритите фактори на действителността до такава степен, че си е пробил път през хипотезите и предположенията, с които сме обградени, и се е приближил до ония иначе недостъпни за нас закони, които управляват света. Разбира се, само се е приближил. Защото тъкмо поради това, че тази ужасна развързка е за съжаление нещо непредвидимо, нещо случайно, ако щете, неговата гениалност, неговите планове и действия се довеждат впоследствие още по-мъчително до абсурд, отколкото преди това, когато по мнението на „Казерненщрасе“ той се лъжеше: няма нищо по-жестоко от това един

гений да се препъне в нещо идиотско. Но в такъв случай всичко зависи от това, как геният ще се отнесе сега към смешното, в което се е препънал, дали може да го понесе спокойно, или не. Матей не може да се примири с него. Той искаше неговите сметки да излязат верни и в действителност. Затова трябваше да отрече действителността и да увисне в пустотата. И така моят разказ завършва особено тъжно, всъщност направо с най-баналната от всички възможни „развръзки“. Е, и това става понякога. От време на време се случва и най-лошото. Ние сме мъже, трябва да се съобразяваме с това, трябва да сме готови да го посрещнем и преди всичко да сме наясно, че само тогава няма да претърпим поражение в борбата с абсурдното, което по необходимост се проявява все по-ясно и по-властно, и ще можем да се наредим — повече или по-малко удобно на тази земя, ако държим сметка за него в нашето мислене. Нашият разум осветлява света твърде оскъдно. В мъглявата зона на неговата граница се заселва всичко парадоксално. Да се пазим от това да приемаме тези призраци „като такива“, като съществуващи извън човешкия разум или още по-лошо: да не изпадаме в заблудата да гледаме на тях като на предотвратима грешка, което би могло да ни подведе да съдим света от гледище на някакъв непреклонен морал, ако се опитаме да утвърдим представата за безпогрешен разум, защото именно неговото безпогрешно съвършенство би било негова гибелна лъжа и признак за най-ужасна слепота. А на мен простете, че прекъснах хубавия си разказ с този коментар, който философски не е безупречен — знам това, но бъдете снизходителен към един стар човек като мене и му позволете да мисли върху това, което е преживял, колкото и несъвършени да са неговите мисли. Защото, макар и да съм служил в полицията, в края на краищата аз все пак се старая да бъда човек, а не говедо.

И така, миналата година, разбира се, пак в неделя, след позвъняване по телефона от страна на един католически свещеник, трябваше да посетя кантоналната болница. Беше малко преди да се пенсионирам, през последните дни на моята служба, всъщност моят приемник вече беше постъпил, не Хенци, който за щастие не успя, въпреки своята Хотингер, а един способен и добросъвестен човек, притежаващ гражданска човечност, която можеше да бъде само от полза на този пост. Бяха позвънили в къщи. Отзовах се на поканата само защото се касаело за нещо важно, което една умираща желаела да

ми съобща — случват се такива неща от време на време. Беше слънчев, но студен декемврийски ден. Всичко голо, тъжно, меланхолично. В такива дни нашият град може да те накара да почнеш да виеш. Затова да ме викат да посетя някаква умираща, беше вече прекалено. Ето защо аз обиколих няколко пъти твърде мрачен арфата на Ешбахер в парка, но в края на краищата все пак се запътих към сградата: „Госпожа Шрот, медицинска клиника, частно отделение“. Болничната стая гледаше към парка. Беше пълна с цветя — рози, гладиоли. Пердетата бяха полувдигнати. Полегати слънчеви лъчи падаха на пода. До прозореца седеше огромен свещеник с грубо червено лице и сива неподстригана брада, а в леглото лежеше една женица, стара, със ситно набръчкано лице, с редки и бели като сняг коси, извънредно благовидна, явно много богата, ако се съди по обстановката. До леглото беше поставен сложен апарат, някаква медицинска апаратура, към която водеха различни маркучи, излизащи изпод одеялото. Машината непрекъснато се контролираше от една медицинска сестра. На определени интервали мълчаливо и внимателно сестрата влизаше в болничната стая, поради което разговорът се прекъсваше на почти равномерни интервали — за да спомена това обстоятелство още в началото.

Поздравих. Старата дама ме изгледа внимателно и извънредно спокойно. Лицето ѝ беше восъчно, недействително, но още удивително живо. Макар да държеше в жълтеникавите си набръчкани ръце малка черна книжка със златен образ — явно молитвеник, все пак трудно можеше да се повярва, че тази жена скоро ще умре, толкова жизнена, толкова несломена сила се излъчваше сякаш от нея, въпреки всички маркучи, които изпълзяваха изпод одеялото ѝ. Свещеникът не стана от мястото си. С един колкото величествен, толкова и непохватен жест той ми посочи един стол до леглото.

— Седнете — покани ме той.

Когато седнах, дълбокият му глас отново прозвуча откъм прозореца, пред който той се очертаваше като мощен силует:

— Разкажете на господин коменданта каквото имате да му съобщите, госпожо Шрот. В единадесет часа трябва да направим последното миропомазване.

Госпожа Шрот се усмихна. Съжалявала, че ми създава безпокойство, каза тя очарователно и гласът ѝ, макар и тих, беше

извънредно ясен, дори бодър.

Излъгах, че тя никак не ме безпокои, убеден, че бабичката ще ми съобщи, че прави някакво дарение в полза на бедстващи полицаи или нещо подобно.

Това, което искала да ми разкаже, било само по себе си неважна и безобидна история, продължи старата, произшествие, което навярно се случва във всяко семейство един или повече пъти, и затова го била забравила, но сега, както се полагало, защото скоро щяла да се пресели във вечността, заговорила за това съвсем случайно през време на последната си изповед, защото малко преди това била дошла една внучка на единствения ѝ кръщелник с цветя и при това с червена рокличка, а пастор Бек съвсем се развълнувал и казал, че трябва да разкаже историята на мен; тя наистина не разбирала защо, нали всичко било отдавна минало, но щом негово преподобие смятал...

— Разказвайте, госпожо Шрот — донесе се откъм прозореца дълбокият глас, — разказвайте.

В града черковните камбани почнаха да бият за проповед, отеквайки глухо и далечно. Е, щяла да се опита, отново поде старицата и забърбори. Отдавна вече не била разказвала, само на Емил, на своя син от първия си мъж, но след това Емил умрял от туберкулоза, нищо не можело да му помогне. Сега той щял да бъде колкото мене или по-точно, колкото господин пастора Бек. Но тя щяла да си представи, че аз съм нейният син и господин пасторът Бек също, защото веднага след Емил родила Марк, но той умрял след три дни, преждевременно раждане, появил се на бял свят още след шестия месец и доктор Хоблер казал, че това било най-добре за горкото същество. Несвързаното бръщолевене продължи така известно време.

— Разказвайте, госпожо Шрот, разказвайте — подкани пасторът със своя бас, седейки неподвижно до прозореца, поглаждайки само от време на време с дясната си ръка като Мойсей своята неподстригана сива брада, разпространявайки също на леки вълни осезателна миризма на чесън. — Скоро ще трябва да пристъпим към последното миропомазване!

Сега тя изведнъж придоби горд и дори аристократичен вид, дори изправи главичката си малко и очичките ѝ блеснаха. Била родена в Щенцли, каза тя, дядо ѝ бил полковник Щенцли, който през войната на Зондербунда [Зондербунд — сепаративен съюз между седем

католически швейцарски кантона, сключен в 1843 г. за съпротива срещу прогресивните буржоазни преобразования в Швейцария. — Б. пр.] командувал отстъплението към Ешолцмат, а сестра ѝ се омъжила за полковник Щюси, който през Първата световна война служел в цюрихския генерален щаб, бил интимен приятел на генерал Улрих Виле и лично познавал кайзер Вилхелм, аз сигурно съм знаел това.

— Естествено — отговорих аз отегчено, — разбира се.

„Какво ме интересуват старият Виле и кайзер Вилхелм — мислех си аз. — По-скоро кажи за своето дарение, старо!“ Да можеше поне да се пуши, една малка пура „Суердик“ би била тук на място — да издухаш малко полъх на джунгла в тази болнична атмосфера и в тази миризма на чесън. А пасторът бучеше упорито, неуморно:

— Разказвайте, госпожо Шрот, разказвайте.

Трябвало да знам, продължи старата дама и лицето ѝ придоби сега странно озлобен, дори изпълнен с омраза израз, че за всичко била виновна сестра ѝ със своя полковник Щюси. Сестра ѝ била десет години по-стара от нея, сега деветдесет и девет годишна и от близо четиридесет години вдовица, притежавала вила на Цюрихберг, акции от компанията „Браун-Бовери“ и имала пръст в половината „Банхофщрасе“; и изведнъж от устата на умиращата бабичка бликна мътен поток или по-точно мръсен водопад от ругатни, който не смея да предам. Същевременно старата се повдигна малко и заклати живо насам-натам старческата си главичка със снежно белите коси като побъркана от радост и удоволствие от своя изблик на ярост. Скоро обаче тя отново се успокои, защото за щастие сега дойде сестрата.

— Хайде, хайде, госпожо Шрот, не се вълнувайте, трябва да лежите спокойно.

Старицата послуша, леко махна с ръка, когато останахме отново сами.

Всички тези цветя, каза тя, ѝ пращала сестра ѝ само за да я ядосва, сестра ѝ знаела много добре, че тя не можела да понася цветя, изобщо мразела безполезните разходи; но те никога не се били карали, както навярно съм си помислил, били винаги мили и любезни една към друга, разбира се, само от злоба; всички от рода Щенцли били така учтиви, макар и да не могли никога да се понасят, и тяхната учтивост била само начин да се измъчват и изтезават взаимно до кръв, и слава

богу, защото иначе щяло да бъде истински ад, ако не били такова дисциплинирано семейство.

— Разказвайте, госпожо Шрот — подкани я отново свещеникът да мине на темата, — закъсняваме за последното миропомазване.

В това време вместо за малка „Суердик“, аз вече мечтаех за една от моите големи „Баианос“.

През деветдесет и пета година тя се омъжила за милия покоен Галузер, продължаваше да шурти безкрайно словесният поток. Той бил доктор по медицина в Хур. Това не се харесало на сестра й с нейния полковник, видяло й се недостатъчно аристократично, тя ясно почувствувала това и когато полковникът починал от грип, скоро след Първата световна война, сестра й ставала все по-непоносима и издигнала своя милитарист в истински култ.

— Разказвайте, госпожо Шрот, разказвайте — настояваше свещеникът, но в гласа му не се чувствуваше нетърпение, а може би лека тъга от цялата нейна обърканост, докато аз дремех и понякога се стресвах като от сън, — мислете за последното миропомазване, разказвайте, разказвайте.

Нищо не помагаше, старицата продължаваше да бърбори неуморно и нестихващо на смъртното си легло, въпреки своя писклив глас и маркучите под одеялото, скачаше от тема на тема.

Доколкото изобщо можех още да мисля, аз предполагах смътно, че ще разкаже някаква безинтересна история за услужлив полицай, след това ще обяви дарение от няколко хиляди франка, за да ядоса деветдесет и девет годишната си сестра, подготвих моята топла благодарност, потисках решително неосъществените си пушачески желания и за да не се отчая съвсем, мечтаех за обичайния аперитив и традиционния неделен обед с жена ми и дъщеря ми в „Кроненхале“.

След това, продължаваше да бърбори през това време старицата, именно след смъртта на нейния мъж, покойния Галузер, тя се омъжила за също покойния сега Шрот, който работел при тях един вид като шофьор и градинар, изобщо вършел всичко, което в една голяма стара къща се върши най-добре от мъже, като палене на печки, поправяне на прозорци и така нататък, и макар че сестра й не казала нищо по този повод, дори дошла за сватбата в Хур, тя била възмутена от този брак, в това била сигурна, макар и сестрата, именно за да я ядоса, не се издала с нищо. И така тя станала госпожа Шрот.

Тя въздъхна. Навън, някъде в коридора, сестрите пееха коледни песни.

— Да, ние имяхме твърде хармоничен брак с милия покойник — продължи бабичката, след като послуша няколко такта от песента, — въпреки че за него беше може би по-трудно, отколкото мога да си представя. Когато се оженихме, покойният Албертхен беше на двадесет и три — роден е точно деветстотната, а аз — вече на петдесет и пет. Но това сигурно беше най-доброто за него, защото той беше сирак. Майката беше — не искам да кажа каква, а бащата никой не познаваше, дори и по име. Първият ми мъж го взе на времето, още шестнадесетгодишен, в училището никак не го биваше, особено му куцаше писането и четенето. Женитбата беше просто най-честното разрешение, една вдовица толкова лесно влиза в устата на хората, макар че аз никога не съм имала нищо с покойния Албертхен, дори и в брака, това е естествено при тази разлика в годините. Но парите ми бяха малко, трябваше да стискам, за да преживявам с наемите от моите къщи в Цюрих и Хур. Но какво можеше да направи покойният Албертхен с ограничените си умствени възможности в жестоката борба за съществуване навън? Би бил загубен, а човек има дълг като християнин. Така ние живеехме с него честно. Той си вършеше работата в къщата и в градината — представителен мъж, трябва да го похваля, едър и здрав, винаги сериозен и официално облечен; нямаше за какво да се срамувам с него, макар че той почти нищо не говореше освен: „Добре, майко, разбира се, майко“, но беше послушен и умерен в пиенето, само обичаше да яде, особено макарони, изобщо всякакви тестени работи и шоколад. Шоколадът беше неговата страст. Но иначе беше честен човек и си остана такъв през целия си живот, далеч по-симпатичен и послушен от шофьора, за когото въпреки нейния полковник сестра ми се омъжи четири години по-късно — и той едва тридесетгодишен.

— Разказвайте, госпожо Шрот — раздаде се равнодушно и неумолимо гласът на свещеника откъм прозореца, когато бабичката помълча известно време, навярно все пак малко уморена, докато аз все още наивно чаках дарението за бедни полицаи.

Госпожа Шрот кимна.

— Видите ли, господин комендант — продължи тя своя разказ, — през четиридесетте години покойният Албертхен почна

постепенно да отива на зло, не знам точно какво всъщност му липсваше, но нещо трябва да се беше повредило в главата му; ставаше все по-тъп и по-мълчалив, гледаше вторачено и често дни наред не говореше нищо, само работата си вършеше както трябва, така че не трябваше изрично да му се карам, но обикаляше по цели часове с велосипеда си, може би го объркваше войната или това, че не бяха го взели във войската; знаем ли ние, жените, какво става в душата на един мъж! При това ставаше все по-лаком; за щастие имахме си кокошки и отглеждахме зайци. И тогава именно с покойния Албертхен се случи това, което трябва да ви разкажа — първия път към края на войната.

Тя млъкна, защото в стаята влязоха сестрата и един лекар и се заеха отчасти с апаратурите, отчасти с бабичката. Лекарят беше германец, рус като от детска книжка с картинки, весел, бодър, на визитация в неделното дежурство.

— Как сте, госпожо Шрот, все така юнак, имаме отлични резултати, учудвам се, учудвам се, само не се отпускате. — След това си отиде, последван от сестрата, а пасторът подкани:

— Разказвайте, госпожо Шрот, разказвайте, в единадесет е последното миропомазване.

Тази перспектива, изглежда, ни най-малко не вълнуваше старицата.

— Той трябваше всяка седмица да носи яйца на моята милитаристка сестра в Цюрих — бодро поде тя отново своя разказ, — бедният покоен Албертхен връзваше тогава кошничката отзад на велосипеда и се връщаше привечер, защото тръгваше рано, към шест или пет, облечен винаги официално с черен костюм и с бомбе. Всички го поздравяваха любезно, когато минаваше през Хур и оттам извън градчето, подсвирквайки любимата си песен: „Аз съм момче швейцарче и любя своята родина.“ Този път — беше горещ ден в средата на лятото, два дни след федералния празник — той се върна в къщи след полунощ. Чух го да се върти дълго и да се мие в банята, отидох да погледна какво става и видях, че всичко по покойния Албертхен беше в кръв, също и дрехите. „Господи, Албертхен — попитах аз, — какво ти се е случило?“ Той само се пулеше, след това каза: „Авария, майко, ще се оправя, върви да спиш, майко.“ И аз отидох да спя, макар че бях учудена, защото не бях видяла никакви рани. Но на другата сутрин, когато седяхме на масата и той ядеше

своите яйца — винаги четири наведнъж, и своите филии с мармелад, прочетох във вестника, че в кантона Санкт-Гален са убили едно малко момиче, по всяка вероятност с бръснач, и тогава си спомних, че предишната нощ го видях да почиства в банята и бръснача си, макар че се бръснеше винаги сутрин. Тогава изведнъж се сетих, беше като някакво просветление, и станах съвсем сериозна с покойния Албертхен. Казах му: „Албертхен, ти си убил момичето в кантона Санкт-Гален, нали?“ Той престана да яде яйцата, филиите с мармелад и киселите краставички и каза: „Да, майко, така трябваше, това беше глас от небето“ — и след това продължи да яде. Бях съвсем разстроена от това, че е толкова болен; жал ми беше за момичето, дори помислих да позвъня на доктор Зихлер, не на стария, а на сина му, който също е много способен и състрадателен; но тогава си спомних за сестра си, която щеше да ликува, това щеше да бъде най-хубавият ѝ ден и затова се отнесох съвсем строго и решително с покойния Албертхен и изрично му казах, че това не бива никога, никога, никога повече да се повтаря, а той каза: „Добре, майко.“ „А как стана това?“ — попитах аз. „Майко — каза той, — всеки път, когато минавах през Ватвил за Цюрих, срещях едно момиче с червена рокличка и руси плитки. Макар по този път да се заобикаля много, откакто се запознах с момичето, близо до една горичка, трябваше винаги да минавам оттам, това беше гласът от небето, майко, и гласът ми заповяда да играя с детето и след това гласът от небето ми заповяда да му дам от моя шоколад и след това трябваше да убия момичето, все гласът от небето, майко, и след това отидох в близката гора и лежах под един храст, докато стана тъмно, и след това се върнах при тебе, майко.“ „Албертхен — казах аз, — няма вече да ходиш с велосипеда при сестра ми, ще пращаме яйцата по пощата.“ „Добре, майко“ — каза той, намаза си още едно парче хляб с мармелад и излезе на двора. Ще трябва все пак да отида при пастор Бек, помислих си аз, за да поговори много строго с покойния Албертхен, но когато погледнах навън през прозореца и видях колко предано и колко безропотно покойният Албертхен върши своите задължения вън на слънце и изкърпва малко натъжено кафеза на зайците и колко чист е целият двор, аз си помислих: „Станалото, станало. Албертхен е честен човек, всъщност той има добро сърце, а и това няма повече да се повтаря.“

Сестрата отново влезе в стаята, провери апаратурата, оправи маркучите и бабичката сред възглавниците сякаш отново отпадна. Почти не смеех да дишам, пот течеше по лицето ми, без да обръщам внимание на това. Изведнъж ми стана студено и се почувствувах двойно по-смешен, като си помислих, че бях очаквал от старата някакво дарение, а на всичко отгоре огромното количество цветя, всички тези червени и бели рози, пламтящите гладиоли, астри, цинии, карамфили, домъкнати бог знае откъде, цяла ваза орхидеи — безсмислени, надут, слънцето зад завесите, неподвижният едър свещеник, миризмата на чесън. Внезапно ме обзе желание да буйствувам, да арестувам жената, но всичко беше вече безсмислено, предстоеше последното миропомазване, а аз седях тук тържествен и безполезен в празничните си дрехи.

— Разказвайте по-нататък, госпожо Шрот — подкани търпеливо свещеникът, — разказвайте по-нататък.

И тя продължи да разказва.

— И наистина, покойният Албертхен почна да се оправя — нареждаше тя със своя спокоен, кротък глас и сега сякаш действително разправяше на две деца приказка, в която и злото, и абсурдното са също такива чудеса, както и доброто. — Престана да ходи в Цюрих. Но когато свърши Втората световна война, ние отново можехме да използваме нашата кола, която бях купила в тридесет и осма година, защото колата на покойния Галузер наистина се беше демодирала, и така покойният Албертхен почна отново да ме вози в нашия „Буик“. Веднъж ходихме дори до Аскона и аз си помислих, че щом карането му доставя такова удоволствие, той може отново да почне да ходи в Цюрих, с „Буика“ не е толкова опасно, трябва да внимава, като кара, и не може да чува гласове от небето. И така той почна да ходи отново при сестра ми и занасяше яйцата съвестно и честно както винаги, а понякога и някой заек. Но веднъж неочаквано за съжаление той отново се върна вкъщи едва след полунощ. Отидох веднага в гаража, защото веднага ме беше обзело лошо предчувствие — напоследък внезапно пак беше почнал да взима таралежки от бонбоньерката. И наистина намерих покойния Албертхен да чисти вътрешността на колата и всичко беше в кръв. „Пак ли си убил момиче, Албертхен?“ — казах аз и станах съвсем сериозна. „Майко — каза той, — успокой се, не в кантона Санкт-Гален, а в кантона Швиц, така пожела гласът от небето,

твой слуга“ — толкова болен беше и изтича с таралежките и бръснача към „Буика“, а четвърт час по-късно ми телефонираха, че се блъснал в един камион и умрял. Дойдоха негово преподобие Бек и полицейският вахмистър Бюлер, който беше особено състрадателен, поради което съм завещала на полицията в Хур пет хиляди франка, а други пет хиляди — на цюрихската полиция, защото имам тук къщи на „Фрайенщрасе“. Дойде, разбира се, и сестра ми с нейния шофьор, за да ме ядоса, развали ми цялото погребение.

Аз гледах старицата втрънено. Сега беше дошло най-последно и дарението, което през всичкото време бях очаквал. Сякаш трябваше да бъде специално подигран.

Но в този момент дойде най-последно професорът с един лекар и две сестри. Помолиха ни да излезем и аз се сбогувах с госпожа Шрот.

— Останете със здраве — казах аз смутено и без да мисля, с единственото желание да се измъкна колкото може по-скоро, в отговор на което тя се изкикоти, а професорът ме изгледа особено. Всички се почувствуваха неловко и аз бях щастлив, че мога да се разделя най-последно със старицата, със свещеника, с всички тия хора и да се озова в коридора.

Отвсякъде изникнаха посетители с пакети и цветя, миришеше на болница. Забързах се. Изходът беше близко и аз си въобразявах, че съм в парка, когато изведнъж насреща ми се появи едър, облечен официално в черни дрехи мъж с кръгло детско лице и бомбе, който буташе по коридора един стол на колелца, на който седеше сбръчкана, трепереща старица. Прастарата бабка беше във визонено палто и държеше в двете си ръце цветя — огромни букети. Може би това беше деветдесет и девет годишната сестра с нейния шофьор, знам ли, аз гледах ужасен след тях, докато изчезнаха в частното отделение, след това почти изтичах навън, префучах през парка, покрай болни на столове с колелца, покрай оздравяващи и покрай посетители и се успокоих малко едва в „Кроненхале“, при супата топчета от дроб.

От „Кроненхале“ веднага заминах за Хур. За съжаление трябваше да взема със себе си жената и дъщерята, беше неделя и аз им бях обещал да прекараме заедно следобеда, а не исках да давам обяснения. Не продумвах нито дума и карах със забранена скорост, може би все още нещо можеше да се спаси. Не се наложи обаче семейството ми да чака дълго в колата пред бензиностанцията. В

кръчмата цареше страшно оживление. Анемари току-що се беше върнала от изправителния дом, заведението гъмжеше от съмнителни типове. Въпреки студа Матей седеше в своя син комбинезон на пейката си. Пушеше и вонеше на абсент. Седнах до него и му разказах накратко всичко. Но нищо не можеше вече да помогне. Той, изглежда, дори не ме слушаше, за момент не знаех какво да правя, след това се върнах при моя „Опел капитен“ и потеглих за Хур. Семейството ми беше гладно и проявяваше нетърпение.

— Това не беше ли Матей? — попита жена ми, която както обикновено за нищо не беше осведомена.

— Той е.

— Но аз мислех, че е в Йордания — каза тя.

— Той не замина, мила моя.

В Хур имахме трудности с паркирането. Сладкарницата беше препълнена, все гости от Цюрих, които си тъпчеха тук стомасите и се потяха, на всичко отгоре деца, които крещяха, но ние все пак намерихме място, поръчахме чай и сладкиши. Жена ми обаче повика келнерката още веднъж.

— Моля, донесете и двеста грама таралежки.

Тя само малко се учуди, когато не поисках да ям от тях. За нищо на света.

А сега, господине, можете да правите с тази история каквото искате. Ема, сметката.

Източник <http://bezmonitor.com>

Текстът се възпроизвежда по изданието Фридрих Дюренмат. Обещанието. Подозрението. Издателство „Хр. Г. Данов“, 1984. Преводач: Георги Георгиев.

Friedrich Dürrenmatt. Das Versprechen. Peter Schifferli Verlags SG „Die Arche“, Zuerich, 1954.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.